

Valaškokloboucká fara za císaře Františka Josefa I.

/ *Valašské Klobouky Parish in the Reign of the Emperor Franz Joseph I*

Petr Odehnal

Abstract:

The study focuses on the parish office in Valašské Klobouky from the half of the 19th century until the year 1914 (with a few excursions into younger history). The first part offers biographical profiles of four parish priests active in this period in Klobouky: Jakub Neděla, František Žák, Antonín Přemyslovský and Jan Pírek. The contribution recalls also some significant occasions linked to the life of the parish. In the second part the author looks at some important events and phenomena of this period: Imperial Award to Jakub Neděla, the personality of an associate Jan Bartoš, cemetery and lich-house, society of Cyril Methodius and their sports club – Orel.

Key words:

Parish office, parish priest, priest, church, cemetery, societies, Orel sports club, Valašské Klobouky, Habsburg Monarchy

Druhá polovina 19. století byla pro římskokatolickou církev v habsburských zemích poměrně dynamickým obdobím.

Postavení katolické církve vůči habsburskému státu vymezil zejména konkordát z 18. srpna 1855. Ten se zabýval mimo jiné postavením kleriků ke státním soudům, obsazováním far a jiných prebend, získáváním a držetím majetku, postavením církevních řádů a podobně. Církvi bylo potvrzeno její privilegované společenské postavení, které bylo nejzřetelnější v otázkách manželských a školských; manželství katolíků bylo podřízeno církevnímu zákonodárství, církvi byl potvrzen rozsáhlý dozor nad školstvím.

Nové vymezení vztahů státu a římskokatolické církve přinesly nejprve tzv. květnové zákony z roku 1868. Ty zrušily závislost školství na církvi, přeměnily školu v nadkonfesní a vrchní dohled nad ní svěřily státním úřadům. Dále zavedly namísto kanonického práva státní právo manželské a upravily poměry mezi jednotlivými konfesemi.

Vyhlášení dogmatu o papežské neomylnosti na I. vatikánském koncilu v roce 1870 bylo použito jako záminka pro definitivní vypovězení konkordátu ze strany rakousko-uherského státu. V roce 1874 pak byly vztahy mezi státem a církví nově definovány několika dalšími právními normami. Katolická církev se stala v řadě oblastí přísně podřízenou státním úřadům. Státní správa získala například vrchní kontrolu nad správou církevního majetku; biskupové museli kupříkladu oznamovat příslušnému státnímu úřadu jakékoliv obsazení církevní prebendy nebo předkládat úřadům veškeré své veřejné vyhlášky.

Katolická církev se ve sledovaném období musela vyrovnávat s celou řadou nových dobových fenoménů. Kromě státních zásahů to byly zejména liberalismus, rozšíření protestantských denominací, postupující sekularizace společnosti, industrializace a s ní související sociální otázky. Náboženství i římskokatolická církev postupně přicházely o svůj společenský vliv, nejviditelněji ve veřejné sféře – ve školství, zdravotnictví či sociální péči; významným fenoménem se stal antiklerikalismus, který se postupně objevoval i na venkově. Představitelé církve pochopili, že se musejí stát aktivní součástí formující se občanské společnosti (ŘEPA 2021, 315–317). O to důležitější roli proto sehrávaly silné kněžské osobnosti.

Církev si dokázala nalézt nová pole působnosti, zvláště v rozvoji a podpoře různých spolků, periodik a politických stran, a to zejména od šedesátých let 19. století.

Jedním z nejvlastnějších projevů moravského katolicismu 19. století bylo cyrilometodějské hnutí, mezi jehož hlavní ohniska patřil olomoucký bohoslovecký seminář. Vrcholné projevy hnutí lze vidět především v jubilejních letech 1863, 1869 a 1885 (ČERNUŠÁK 2004, 367–370). Dodejme, že mnozí kněží se vedle plnění pastoračních povinností angažovali v rolích jakýchsi národních buditelů. V prostoru venkova a maloměsta patřili kněží k poměrně nepočetné vrstvě inteligence, která přinášela nové myšlenky a zdroje inspirace.

Uvedené skutečnosti a fenomény se pochopitelně zrcadlily také v životě valašskokloboucké farnosti. Předkládaný článek se ve své první části pokouší zmapovat osudy čtyř farářů,² kteří ve Valašských Kloboukách sloužili od ledna 1849 až do prosince 1914.

I.

Kloboucká farnost byla největší farností klobouckého děkanátu tvořeného sedmi farnostmi a jednou lokální kurací; v kloboucké farnosti žila čtvrtina obyvatel děkanátu. Většina obyvatelstva děkanátu byla římskokatolického vyznání (s výjimkou výrazně evangelické obce Leskovec v lokální kuracii Polanka); v brumovské farnosti žilo k roku 1869 98,5 % římských katolíků a k roku 1900 99,1 % římských katolíků, ve farnosti Francova Lhota žilo k roku 1869 99,1 % římských katolíků a k roku 1900 99,3 % římských katolíků, v kloboucké farnosti žilo k roku 1869 99,5 % římských katolíků a k roku 1900 98,7 % římských katolíků, ve farnosti Lidečko žilo k roku 1900 98,9 % římských katolíků, ve farnosti Štítná žilo k roku 1900 99,2 % římských katolíků a ve farnosti Vlachovice žilo k roku 1869 98,6 % římských katolíků a k roku 1900 98,8 % římských katolíků.

Počet obyvatel v sedmi farnostech a lokální kuracii (Polanka) klobouckého děkanátu, 1869 a 1900 (římsští katolíci/celkem)³

	1869	1900
Brumov	4760/4834	5844/5900
Francova Lhota	1625/1640	1903/1916
Klobouky	5805/5837	6391/6474
Lidečko	1809/2385	2644/2673
Polanka	-/2046	1557/2149
Štítná	1454/1814	2442/2461
Újezd	1033/1836	1152/2103
Vlachovice	1831/1857	2079/2104
celkem	18 317/22 249	24 012/25 780

Počet obyvatel farnosti, tvořené kromě Klobouk ještě osmi vesnicemi, v letech, kdy se konala sčítání lidu, narostl z 5837 na 6503, tj. o 11,4 %; počet římských katolíků ve farnosti za ony více než čtyři desítky let narostl z 5805 na 6439, tj. o 10,9 %. Bylo by možné přepočítávat počet římských katolíků na počet kněží na faře, stejně jako dělat podobné výpočty v dalších farnostech děkanátu (a následně je srovnávat), ale to lze pro tuto chvíli ponechat případnému dalšímu výzkumu.

Počet obyvatel ve farnosti Valašské Klobouky, 1869–1910 (římskokatolíci/celkem)

	obyvatel
1869	5805/5837
1880	6065/6127
1890	6346/6424
1900	6391/6474
1910	6439/6503

Počet obyvatel v obcích farnosti Valašské Klobouky, 1869–1910 (římskokatolíci/celkem)

	1869	1880	1890	1900	1910
Klobouky	2642/2658	2788/2827	2998/3047	2898/2953	2947/2978
Lačnov	830/839	851/864	835/846	817/829	908/933
Lipina	267/267	277/277	293/294	303/303	318/318
Mirošov	121/121	191/191	192/192	199/199	205/205
Poteč	633/633	634/635	623/624	687/688	616/616
Příkazy	177/182	169/173	173/184	205/220	194/202
Smolina	234/234	214/214	231/231	234/234	226/226
Študlov	522/522	527/527	564/564	583/583	589/589
Tichov	379/381	414/419	437/442	465/465	436/436
celkem	5805/5837	6065/6127	6346/6424	6391/6474	6439/6503

Částečný pohled na jednu ze složek činnosti kněží představuje statistika počtu křtů, sňatků a pohřbů, realizovaných klobouckými kněžími,⁴ a to – jako sonda – v šesti letech konání sčítání lidu; tabulka také ukazuje, kolik těchto úkonů provedli sami faráři a nakolik tyto úkony prováděli kooperátoři.

Počet křtů, sňatků a pohřbů ve farnosti Valašské Klobouky: 1857, 1869, 1880, 1890, 1900 a 1910

	křty		sňatky		pohřby		obřadů celkem	
	koop.	farář	koop.	farář	koop.	farář	koop.	farář
1857	186	32	22	21	163	5	371 (86,5 %)	58 (13,5 %)
1869	166	77	37	41	64	54	267 (60,8 %)	172 (39,2 %)
1880	167	33	25	18	129	41	321 (77,7 %)	92 (22,3 %)
1890	191	14	10	18	171	14	372 (89,0 %)	46 (11,0 %)
1900	222	9	25	16	130	9	377 (91,7 %)	34 (8,3 %)
1910	164	36	44	7	125	8	333 (86,7 %)	51 (13,3 %)

Z šesti analyzovaných let, zvolených v návaznosti na sčítání lidu (byť k roku 1857 data sčítání z kloboucké farnosti nejsou k dispozici), spadá rok 1857 do éry Jakuba Neděly, rok 1869 do období Františka Žáka, léta 1880, 1890 a 1900 do éry Antonína Přemyslovského a rok 1910 do období působení Jana Pírka.

Počet obřadů – křtů, svateb a pohřbů⁵ – vykonávaných faráři po Jakubu Nedělovi, jenž přenášel většinu těchto povinností na kooperátory, postupně klesal (až na opětovný mírný nárůst v roce 1910 v důsledku zvýšeného počtu křtů): 13,5 % – 39,2 % – 22,3 % – 11,0 % – 8,3 % – 13,3 %; stále více těchto obřadů tak prováděli kooperátoři (od roku 1900 i katechetové, ve výjimečných případech pak také kněží z jiných farností). Je ale třeba dodat, že tento vývoj nebyl u všech obřadů stejný; zatímco u křtů (14,7 % – 31,7 % – 16,5 % – 6,8 % – 3,9 % – 18,0 %) a pohřbů (3,0 % – 45,8 % – 24,1 % – 7,6 % – 6,5 % – 6,0 %) byl pokles po letech Jakuba Neděly v zásadě obdobný, jaký vidíme u obřadů celkově, v případě svateb byl pokles obřadů vykonávaných faráři (a to i toho času sedmašedesátiletým Nedělou) daleko méně výrazný (48,8 % – 52,6 % – 41,9 % – 64,3 % – 39,0 % – 13,7 %): a nabízí se odpověď, že svatby si zkrátka páni faráři rádi užili. Tyto úkony jsou pochopitelně jen jednou ze složek pastorační práce, zahrnující nejen duchovní, ale i ekonomickou správu farnosti; velkou část aktivit kněží ve farnosti dnes nemáme možnost takto kvantifikovat a analyzovat.

Farní beneficium (obročí) neznamenal jen úřad spojený s určitým farním obvodem, ale také majetek, z jehož výnosů byl správce onoho úřadu (z větší části) placen. Příjmy farářů byly do poloviny 19. století doplňovány o farní desátek, po jeho zrušení v roce 1848 převzal část farářových příjmů stát: kongrua (peněžní plat) měla dorovnávat farářovy příjmy z výnosů benefícia (komplexně otázku kongruy řešil zákon č. 47/1885 říšského zákoníku). K faře náležel pozemkový majetek – zahrada, pole, louky, pastviny, případně lesy –, o jehož hospodářské využití bylo třeba se starat, když právě výnosy hospodářství byly podstatnou složkou farářových příjmů. To s sebou také neslo nutnost mít při faře v řádném stavu hospodářské objekty, držet pomocný personál a – vedle pastorační práce atd. – organizovat polní práce a starat se třeba i o invenční hospodářské postupy. V druhé polovině 19. století již bylo běžné, že fary většinu těchto pozemků pronajímaly, s tím mimo jiné souvisí snížené stavy hospodářských zvířat, zaznamenaných v rámci sčítání lidu. Zprávy o koních je pak třeba vnímat také ve spojitosti s dopravními možnostmi/potřebami kněze.

Valašské Klobouky čp. 113

Podívejme se na klobouckou faru prostřednictvím materiálů ze sčítání lidu. K závěru roku 1869 nacházíme na faře čp. 113 šest osob: tři duchovní, hospodyni a dvě služby (farář František Žák, kooperátoři František Kvasnička a Ondřej Látal, hospodyně Františka Malaníková, služby Marie Martinková a Marie Zádrapová). Závěr roku 1880 na faře zastihuje osm osob: kromě tří duchovních ještě hospodyni, pacholka a tři služby (farář Antonín Přemyslovský, kooperátoři Arnošt Věrný a František Ošťádal, hospodyně Anna Maturová, pacholek Jan Martinka a služby Kateřina Martinková, Rozina Hajdová a Kateřina Bambušková, doplňme, že jako obcovací řeč všichni uvedli češtinu). K 31. prosinci 1890 registrujeme na faře pět osob: tři duchovní, hospodyni a služku, dále zde žily dvě schovanky (farář Antonín Přemyslovský, kooperátoři František Fojtík a František Zámrský, hospodyně Anna Maturová, služka Terezie Janáčová,

schovanky/žačky Marie Vomelová a Ludmila Přemyslovská, opět doplňme, že jako obcovací řeč všichni udali češtinu). K 31. prosinci 1900 vidíme na kloboucké faře sedm osob: čtyři duchovní, hospodyni a dvě služky, dále zde žila jedna schovanka (farář Antonín Přemyslovský, katecheta František Zámorský, kooperátoři František Rašper a František Černý (tito dva bydleli na čp. 114), hospodyně Anna Maturová, služky Terezie Zuneková a Veronika Valčíková, schovanka Ludmila Přemyslovská). A závěr roku 1910? Sčítání zachycuje na kloboucké faře osm osob: čtyři duchovní, hospodyně, sluhu při koních a dvě služky (farář Jan Pírek, kooperátoři Josef Řezáč a Antonín Místecký, katecheta František Černý, hospodyně Anna Vymětalová, sluha při koních František Bělka, služky Veronika Zvonková a Anna Filáková).

K farářům a dvěma kooperátorům tedy přibyl od 90. let 19. století (přesněji od roku 1891) katecheta, došlo tedy k zřetelnému a jistě potřebnému posílení duchovní správy. Stabílní silou na faře byla hospodyně; pomocné síly v domácnosti, ale především v polním hospodaření pak kolísaly, snad podle preferencí farářů: dvě a čtyři síly v letech 1869 a 1880 střídají za Antonína Přemyslovského jen jedna a dvě síly v letech 1890 a 1900, za Jana Pírka pak vidíme k roku 1910 tři pomocné síly. Tomuto konstatování ostatně odpovídá i pohled do stáje a chléva na stavy koní a hovězího dobytka: v roce 1869 chovali při faře tři krávy a dvě telata, v roce 1880 chovali dva koně, čtyři krávy a dvě jalovice, v roce 1890 jen dvě krávy, v roce 1900 dvě krávy a dvě jalovice a v roce 1910 tři koně (!) a čtyři krávy. (Moravský zemský archiv v Brně /dále jen MZA Brno/, Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond Okresní úřad Uherský Brod, inv. č. 872, kart. 1110 a 1111; inv. č. 965, kart. 1161 a 1162; inv. č. 1054, kart. 1222, 1223 a 1224; inv. č. 1144, kart. 1283 a 1284; inv. č. 1232, kart. 1355 a 1356)

Jakub Neděla (1/1849–9/1867)

Jakub Neděla se narodil v Ivanovicích na Hané 7. července 1790, a to jako syn ševce⁶ Josefa Neděly (čp. 94) a jeho ženy Terezie rozené Gebílinové (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 12 616). Na kněze byl vysvěcen v roce 1814. Prvním kněžským působištěm Jakuba Neděly byly Pozlovice. Přibyl tam v polovině září 1814, 26. září již právě v Pozlovicích oddával. V druhé polovině února 1820 byl jmenován administrátorem pozlovické fary; ještě k 23. únoru se v matričním zápisu o pohřbu z Řetechova píše jako kooperátor, k 24. únoru v zápisu o pohřbu z Ludkovic je již zapsán jako administrátor. O tři měsíce později ale pozlovickou faru opouští; ještě 12. května křtil dítě z Podhradí (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 4544, 4557 a 4564). Nestěhoval se ale daleko; 20. května křtil jednoho chlapce v Luhačovicích, psán je jako tamní administrátor, od poloviny července jako „Pfarrerweser“ (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 4324), 29. července 1820 se stal farářem v Luhačovicích. Od 28. května 1828 pak působil jako farář v Pozlovicích a po více než dvaceti pozlovických letech byl – od 21. ledna 1849 – ustanoven farářem v Kloboukách; záhy byl také jmenován klobouckým děkanem: jako „Pfarrer und Dechant“ se podepisuje již 31. března 1849 při křtu Josefa, syna soukenického tovaryše Tobiáše Vaňatky. Od května 1849 přidává Neděla k titulům také „Assessor“ (konzistoriální asesor), od února 1854 pak přispisuje ještě „Erzpriester“ – arcikněž, a to arcikněž holešovský (WOLNÝ 1859, 363, 405 a 409). V červenci 1863 byl P. Jakub Neděla jmenován čestným kanovníkem kroměřížské kolegiální kapituly (Brünner Zeitung, 23. 7. 1863,

č. 166, 1364). Na sklonku roku 1864 se ovšem vzdal funkce děkana: ještě v říjnu toho roku se podepisuje jako děkan, v listopadu pak již jako emeritní děkan (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 4823).

Významným oceněním Nedělovy práce bylo udělení rytířského kříže řádu císaře Františka Josefa I. Vyznamenání bylo uděleno rozhodnutím ze 7. ledna 1860, slavnostní předání se pak konalo v Kloboukách 18. dubna, předávajícím byl krajský představený František Winkler. „*Stříbrovlasý kmet, veled. arcikněž Holešovský, děkan, školdozorce a farář Kloboucký*“ byl oceněn „*z příčinou jeho výtečných mnoholetých služeb církvi a státu prokázaných*“. Shrňme si: Jakub Neděla byl již 46 let knězem, 32 roky děkanem a školdozorcem, „*neunaveně pracuje na vzdělání lidu v náboženství a pravé pobožnosti. Věrnou oddanost jeho k Zeměpánu nelze dosti vynachváliti. Na slovo vzaté bylo vždy snažení jeho o vzdělání mravů, o povzbuzování k pracovitosti, o zdárné vychování mládeže, jakož i o to, by v těchto krásných, ale chudobných kotářech rolnictví se pozdvihlo ku docílení lepšího blahobytu obecného. Ne méně na slovo vzaté bylo snažení jeho, by dobročinností břemenu chudoby ulehčil, a tak se stalo, že zde ústav pro chudobné zarazil, který včil znamenitou majetnost, totiž dva tisíce na stříbře dosáhnul. Vše toto, jakož i lidumilné podporování chorobami sklíčeného lidu zvláště za času cholery, kdežto tento vzácný kněz nejen co duševní, ale také co tělesný pomocník blahodějně působil.*“ Zároveň se dozvídáme, že měl Neděla před časem možnost přejít na „*prebendu mnohem výnosnější a v krajíně příjemné ležící*“, ale on se rozhodl zůstat v Kloboukách (Moravské Noviny 12, 8. 5. 1860, č. 37, 146–147; 11. 5. 1860, č. 38, 150–151).

Za éry Jakuba Neděly, přesněji v letech 1857 až 1862, získal kloboucký kostel zasvěcený Nalezení svatého Kříže zcela novou a kompaktně působící vnitřní výzdobu: hlavní oltář, oltáře v bočních kaplích, malé oltáře, křížovou cestu atd. A musíme také připomenout kapli svatých Cyrila a Metoděje, realizovanou v letech 1863–1864. Je ale třeba zdůraznit, že duši těchto aktivit byl kooperátor Jan Bartoš (ODEHNAL 2015a, 31–51 a 140–142; ODEHNAL 2015b, 59–63 a 144–147). František Václav Peřinka připomíná, že P. Neděla nechal roku 1854 vlastním nákladem odvodnit farní pozemky, za něho byla také opravena fara i s hospodářskými budovami (PEŘINKA 1905, 68).

Na ministrování P. Jakubu Nedělovi rád vzpomínal pozdější kloboucký starosta František Šerý, „*protože ministrantům dával pokaždé dva krejcare*“ (ŠERÝ 1931, 188). Ve svých pamětech zanechal Šerý ale i negativně laděnou vzpomínku na P. Nedělu: „*Tak se stalo kaplanu P. Tomáši, který svolal schůzi do pivovaru a podal návrh na založení českého spolku r. 1865, že byl do 48 hodin z Klobouk přesazen, postaral prý se o to arcikněž Neděla.*“ (ŠERÝ 1932a, 36)⁷ Skutečností je, že kooperátor Tomáš Šmýd, který do Klobouk přišel z Osvětiman v březnu 1865 (Moravská orlice 3, 9. 3. 1865, č. 56, 2), inicioval založení čtenářského spolku. Schůze v pivovaru, na níž se řešily přípravné věci, stanovy atd., se konala 2. dubna. Předsedou přípravného výboru byl zvolen kooperátor František Trávníček, Šmýd se stal jednatelem připravovaného spolku;⁸ začátkem července 1865, tedy v obvyklém termínu, byl ovšem přesazen – na místo kooperátora do Nové Vsi (Moravská orlice 3, 8. 7. 1865, č. 153, 3). Zakládáný čtenářský spolek možná ztratil se Šmýdem důležitou energii, ale jeho potřeba již byla v Kloboukách zjevně pocífována. Dne 8. března 1866 si mohli čtenáři Moravské orlice přečíst stručnou zprávu, že „*v Kloboucích (v kraji uh. hradišfském) zařizuje se slovanský spolek čtenářský*“ (Moravská orlice 4, 8. 3. 1866, č. 54, 3). Stanovy čtenářské-

ho spolku – v toho času německy vedeném spolkovém rejstříku čteme „Lese Verein (Casino)“ – byly moravským místodržitelstvím schváleny k 19. březnu 1866 (MZA Brno, fond B 40/I Zemský úřad Brno, kn. 436). Mezi členy spolku vidíme kooperátora Františka Trávníčka, aktuára Josefa Matulíka, koželuha Antonína Matyáše, koželuha Karla Matyáše i poštmistra Karla Gessnera, tedy s výjimkou Šmýda a dále Prziny, Rašky a úředníka Kalivody všechny hlavní osoby angažované ve Šmýdem organizovaném spolku (ODEHNAL 2015c, 33–37). Spolek se nicméně postupem času profiloval více elitářsky a „německy“, takže v roce 1869 byl v Kloboukách založen další čtenářský spolek – Beseda Dobrovský.

Do let P. Neděly spadá také poslední velká vlna epidemie cholery. Ta si od 4. září do 6. listopadu 1866 vyžádala ve farnosti rovných 100 obětí, z toho 26 v Kloboukách. A třebaže také Kloboukami procházelo rakouské vojsko táhnoucí do Uher, mezi klobouckými oběťmi není žádný voják. Nacházíme mezi nimi ale Františka Svačinu, šestadvacetiletého františkánského kněze z Uher a klobouckého rodáka, zemřel 4. října 1866 (ODEHNAL 2019, 306). Jeho hrob na valaškoklobouckém hřbitově⁹ patří na Moravě k nepočetným, takřka raritním připomínkám civilních obětí epidemie (SVOBODA s. a., 238).¹⁰

P. Jakub Neděla – farář, emeritní děkan, arcikněz, rytíř řádu Františka Josefa a čestný kanovník – zemřel ve Valašských Kloboukách 18. září 1867 ve věku 77 let. Pohřben byl 21. září 1867, a to děkanem a brumovským farářem Karlem Molitorem (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 4867).

„*Nebožtík proslul co lidumil a ve stáří vysokém, přesvědčiv se o šlechetných a pozitivních snahách národa našeho, přilnul k němu celým srdcem, podporoval vlastenecké úmysly naše a proslavil se takto co věrný Slovan. Nebožtík byl vzor kněžův, muž učený, přítel veliký školy, otec učitelstva a přispěl mnoho v okolí klobouckém radou a příkladem k pokroku hospodářskému,*“ čteme v nekrologu (Moravská orlice 5, 29. 9. 1867, č. 224, 3). Od šerým vzpomínané události v roce 1865 se tedy poměr P. Jakuba Neděly k „české věci“ zřejmě v posledních měsících jeho života změnil. Nebo tu máme nepřesnou vzpomínku? A fráze nekrologu?

Administrátorem fary byl po skonu P. Neděly jmenován dosavadní kooperátor František Trávníček.

František Žák (5/1868–7/1878)

František Jakub Žák se narodil 25. července 1816 ve Fryštáku, jeho rodiči byli fryštácký řezník Josef Žák (čp. 74) a Marina, dcera tamního tkalce Antonína Janušky (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 4067).

Ordinován byl v Olomouci v roce 1840. Po vysvěcení byl nejprve (?) kooperátorem v Hnojicích: 4. prosince 1840 tam křtil nemanželského chlapce, ještě 25. července 1841 pak jiného chlapce (Zemský archiv v Opavě /dále jen ZA Opava/, fond Sbírka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 7600, sign. Št IV 5). Dlouhých čtrnáct let – v období 1841–1855 – pak působil v Kloboukách jako kooperátor: 5. září 1841 křtil v Kloboukách Josefa (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 4822), nemanželského synka Anny Kráčalíkové (čp. 266). Od října 1855 („etwa“) spravoval jako kooperátor faru ve Starém Hrozenkově.¹¹ Do Starého Hrozenkova ale přišel až někdy k polovině listopadu: v Kloboukách křtil ještě 11. listopadu 1855 Josefku, dceru sou-

keníka Josefa Horného (čp. 51). Ještě 26. listopadu 1855 je psán jako administrátor starohrozenkovské fary Vincenc Sedlák, již 1. prosince je psán jako kooperátor: úřad faráře převzal František Žák. Farářem ve Starém Hrozenkově byl Žák až do jara 1868, tedy půl třináctého roku. Ještě 17. května 1868 zde křtil Františku, dceru kováře Jana Viceníka (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 11 951).

Koncem května 1868 byl P. František Žák jmenován na klobouckou faru (ještě 27. května se František Trávníček podepisuje jako administrátor, 29. května pak již opět jako kooperátor, 6. června už křtí František Žák jako farář kloboucký Františka, syna soukeníka Josefa Bartošáka), takže se po více než třinácti letech vrátil do svého někdejšího dlouholetého působiště, do známého prostředí. – V srpnu 1874 byl P. František Žák jmenován valašskoklobouckým děkanem (Moravská orlice 12, 21. 8. 1874, č. 190, 2).

Z kraje podzimu 1869 vydali P. František Žák a kooperátoři Ondřej Látal a František Kvasnička společně s několika dalšími občany prohlášení vyzývající k založení českého spolku. Když kooperátoři žádali svého představeného – faráře Žáka – o radu v záležitosti této aktivity, měl jim říct: „*Jděte jen mezi lid, tam je vaše místo a pracujte na národním uvědomování.*“ (ŠERÝ 1932a, 36) Dne 26. září 1869 se v klobouckém pivovaru sešlo na 80 občanů. Byly vypracovány stanovy, k jejichž úřednímu schválení nicméně došlo až 1. listopadu 1870. Do čtenářského spolku Beseda Dobrovský se přihlásilo 450 osob! Prvním předsedou se stal nový kloboucký starosta Jan Šuchma, jednatelem byl Josef Bratmann, pokladníkem František Šerý starší. Beseda se stala výrazným centrem kulturního a společenského života, a to nejen z pohledu města, ale také z pohledu celého valašskoklobouckého okresu. – Fara se na chodu spolku podílela velmi aktivně: od ledna 1872 byl místopředsedou Besedy P. František Kvasnička (byl jím až do odchodu z Klobouk v roce 1874), od ledna 1874 byl členem jejího výboru P. František Žák a od března toho roku také P. Ondřej Látal, v lednu 1875 se stal Žák místopředsedou spolku (byl jím až do svého odchodu z Klobouk), od ledna 1875 pracoval ve výboru spolku kromě Látala i kooperátor Odstrčil (MZA Brno, Státní okresní archiv Zlín /dále jen SOkA Zlín/, fond Spolky Valašské Klobouky, Beseda Dobrovský /dále jen BD/, inv. č. 1). – František Šerý vzpomínal na P. Žáka jako na toho, kdo mimo jiné přinášel do Besedy „*vždy večer „drobné“, vybrané krejčary za otčenášky v kostele, a bývalo jich potřebí, když si s některými členy družně hodili v kartičky*“ (ŠERÝ 1932a, 36).

Na podzim roku 1870 byla také v Kloboukách na základě zákona z 12. ledna 1870 zřízena místní školní rada. Jejími členy bylo pět zastupitelů jako zástupců města, které doplňovali dva zástupci učitelského stavu a – pan farář. Někdy v letech 1872 až 1873 ovšem zapsal ředitel kloboucké měšťanky Josef Krämmer do školní kroniky: „*Derzeit erledigt, da das hiesige Pfarramt an den Sitzungen nicht theilnimmt.*“ (MZA Brno, SOkA Zlín, fond Národní škola Valašské Klobouky /dále jen NŠKV/, inv. č. 421) Tedy: jedno místo v místní školní radě náleželo dle zákona farářům, ale ten se – z různých důvodů – nemusel v činnosti rady angažovat. Tak tomu bylo nejen za P. Františka Žáka, ale i dalších téměř sedm let za P. Přemyslovského...

Počátkem roku 1871 byla založena „*Občanská záložna ve Val. Kloboucích*“, první valná hromada se konala 11. dubna 1871. Za řádné členy se přihlásilo 93 osob, přispívajícími členy se staly tři osoby; byl také zvolen třináctičlenný výbor. První schůze výboru se pak odbývala již 12. dubna: předsedou byl zvolen P. František Žák, mís-

topředsedou P. František Kvasnička, kooperátor, pokladníkem P. Ondřej Látal, kooperátor, kontrolorem MUDr. Antonín Tomsa a jednatelem lékárník František Josef Ždichynec, za důvěrníky byli zvoleni Jan Šuchma, starosta města, radní František Šerý a František Blažík a dále Antonín Matyáš a Antonín Škoda. Smluveno bylo, že jako spolkové místnosti budou užívány místnosti Besedy Dobrovský. Vedle kloboucké fary, která se angažovala celým svým osazenstvem (když pak Ondřej Látal odešel kooperátorovat na faru do Francovy Lhoty, pokladníkem byl zvolen dr. Tomsa), tedy bylo důležitou vůdčí silou i město. – V listopadu 1873 se změnil status záložny – stala se *zapsaným společenstvem s obmezeným ručením*. Představenstvo tvořili František Josef Ždichynec, Antonín Tomsa a František Blažík; předsedou dozorčí rady byl P. František Žák, a to až do svého odchodu z Klobouk.

Podpis P. Františka Žáka se objevuje – výjimečně – pod zápisem ze zasedání valašskoklobouckého obecního výboru z 21. července 1877: řešily se obecní účty za rok 1876 a okrajově i „sušice“ v obecních lesích (MZA Brno, SOkA Zlín, fond Archiv města Valašské Klobouky /dále jen AMVK/, inv. č. 22).

V červenci 1878 zamířil František Žák, toho času již „*fürsterzbischöflicher Consistorialrath*“, na svou poslední kněžskou štaci – na uprázdněnou faru do Hnojic, kde před téměř čtyřiceti lety jako kněz začínal. Po jeho odchodu byl správou valašskokloboucké fary zatím pověřen kooperátor Josef Odstrčil (Brünner Zeitung, 8. 7. 1878, č. 153, 617). V srpnu 1878 byl Žák jmenován šternberským děkanem a inspektorem pro obecné školy šternberského okresu (Brünner Zeitung, 16. 8. 1878, č. 186, 749).

P. František Žák, „*farář a děkan v Hnojicích, titul. konsistorní rada*“, který v Kloboukách jako kooperátor a farář prožil téměř třiatdvacet roků, zemřel ve věku 66 let 17. března 1882; pohřben pak byl 20. března, podle poznámky v úmrtní matrice se pohřbu zúčastnilo kromě jiných 28 kněží a tři bohoslovci (ZA Opava, fond Sbírka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 7612, sign. Št IV 17).

Antonín Přemyslovský (12/1878–2/1908)

Antonín Přemyslovský se narodil 15. července 1838 jako syn Josefa Přemyslovského, sedláka v Bedihošti čp. 26, a jeho ženy Františky, dcery Jana Štěpánka, výměnkáře v Bedihošti (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 9202); Bedihošť je vesnice asi pět kilometrů jihovýchodně od Prostějova. Přemyslovský studoval na německém gymnáziu v Olomouci, kde se také následně věnoval studiu bohosloví (viz nekrolog in NŠkVK, inv. č. 422, 135). Kněžské svěcení přijal 10. července 1864 v Olomouci (Moravská orlice 2, 9. 6. 1864, č. 130, 3).¹² Po vysvěcení byl kooperátorem v Brankách (u Valašského Meziříčí), od září 1866 v Kozlovicích (Moravská orlice 4, 11. 9. 1866, č. 203, 3) a pak vojenským kaplanem ve Velkém Varadíně. Na jaře 1869 byl Antonín Přemyslovský, toho času polní kaplan, jmenován (Moravská orlice 7, 4. 5. 1869, č. 101, 2) administrátorem ve Chválkovicích (dnes již součást Olomouce), záhy – v listopadu 1869 – byl přeložen na místo administrátora do Jevíčka (Našinec 1, 24. 11. 1869, č. 72, 3). Ještě 13. října 1870 křtil v Jevíčku Františka, syna hostinského Augustina Žáka (Státní oblastní archiv v Zámrsku, fond Sbírka matrik Východočeského kraje, inv. č. 4104, sign. M-6 5425), k listopadu 1870 odešel do Jevíčka vsetínský děkan a farář Karel Sicha – a Přemyslovský ho ve Vsetíně nahradil (Brünner Zeitung, 10. 11. 1870, č. 261, 1053; Moravská orlice 9, 14. 3. 1871, č. 60, 2).¹³ Už 24. listopadu křtil ve Vsetíně

Josefa, nemanželského syna Anny Makyčové (ZA Opava, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 2377, sign. Vs I 11).

Dne 8. února 1871 byl dosavadní vsetínský administrátor Přemyslovský ustanoven farářem ve Vsetíně, záhy se stal také viceděkanem a v srpnu 1874 pak děkanem (Moravská orlice 12, 21. 8. 1874, č. 190, 2). Dodejme, že v době jeho vsetínského působení u něj jistý čas kooperátoroval pozdější olomoucký arcibiskup Theodor Kohn. V prosinci 1878 byl P. Přemyslovský investován na faru do Klobouk (Brünner Zeitung, 13. 12. 1878, č. 287, 1171).

V listopadu 1895 byl P. Antonín Přemyslovský jmenován valašskoklobouckým děkanem (Čech 27, 11. 11. 1895, č. 258, 2). Počátkem roku 1901 byl jmenován administrátorem arcikněžství holešovského (Věstník katolického duchovenstva 1, 1900–1901, 25. 2. 1901, č. 11, 4), v závěru roku 1906 pak byl jmenován čestným kanovníkem kroměřížské kolegiální kapituly (Brněnské noviny, 7. 12. 1906, č. 281, 2).

Ve volebním období 1879–1882 byl P. Antonín Přemyslovský členem valašskoklobouckého zastupitelstva; v prosinci 1879 byl například zvolen za člena komise „k zařízení chudobince“. Toto volební období bylo naplněno poměrně ostře vedenými spory, přičemž na straně jedné byl stále aktivnější zastupitel František Bratmann mladší, syn někdejšího starosty, který měl cenné kontakty, podílel se na řadě prací pro obec a také čile podával mnoho podnětných návrhů, na straně druhé byl vášnivým diskutérem nový kloboucký farář Přemyslovský. Oba měli ke kompromisům poněkud dál. Tato zkušenost s klobouckou komunální politikou zjevně P. Přemyslovskému stačila: v příštím čtvrtstoletí již v městském zastupitelstvu nepracoval (ODEHNAL 2018a, 2–17).

Antonín Přemyslovský se – výjimečně – zapojil do práce místní školní rady. Poprvé se tak stalo v létě 1885, a to v souvislosti se jmenováním nového ředitele kloboucké školy; až do podzimu 1896 pak opět P. Přemyslovský jednání místní školní rady ignoroval. Přemyslovského motivovala ke vstupu do místní školní rady možnost uplatnění svého vlivu v době po odchodu ředitele Josefa Krämmera a před příchodem nového ředitele kloboucké školy; tím byl v srpnu 1885 jmenován Antonín Šicha. Takto alespoň Přemyslovského angažmá popisuje sám Šicha ve školní kronice: „*Der Pfarrer und Vice-Dechant Anton Přemyslovský trat unmittelbar vor der Besetzung der erledigten Directorsstelle in den Ortsschulrath, um auf die Besetzung seinen Einfluss geltend machen zu können. Vordem nahm er keinen Antheil an den Geschäften des Ortsschulrathes.*“ (NŠkVK, inv. č. 421) V listopadu 1896 pak byl Přemyslovský jedním z těch, kdo hlasovali pro návrh radního Antonína Šuchmy požádat o přeměnu klobouckých škol na školy s vyučovací řečí českou (pět hlasů proti hlasu ředitele škol Viléma Wachtla). Pan ředitel se zjevnou trpkostí ve školní kronice uvádí, že se tohoto sezení po dvanácti letech poprvé zúčastnil právě i farář Přemyslovský (NŠkVK, inv. č. 421).¹⁴

Dne 25. října 1906 byl P. Přemyslovský zvolen do tzv. sirotčí rady.

P. Antonín Přemyslovský byl od 13. března 1879 do (oficiálně) 10. března 1881 předsedou dozorčí rady valašskokloboucké občanské záložny (ve funkci nahradil P. Františka Žáka) a od 6. března 1881 pak jejím ředitelem, a to až do 20. března 1890, kdy tuto pozici zaujal advokát JUDr. Petr Kusala. Dodejme – z pohledu fary, že kontrolorem občanské záložny byl od 10. července 1879 (do svého brzkého odchodu z Klobouk) kooperátor Josef Odstrčil (14. března 1880 byl do této funkce zvolen František Josef Ždichynec: MZA Brno, SOKA Zlín, fond Občanská záložna Valašské Klobouky, inv. č. 2).

P. Přemyslovský byl také členem Besedy Dobrovský. Nicméně na výborové schůzi spolku odbývané 29. března 1890 bylo konstatováno, že z Besedy vystupují Antonín Přemyslovský i kooperátoři František Fajtk (toho času pokladník spolku) a František Zámorský: „Běže se s politováním k vědomosti.“ (BD, inv. č. 3) Zřejmě šlo o vyústění nějakého obecnějšího konfliktu, vřdyť v březnu 1890 skončil Přemyslovský také ve funkci ředitele občanské záložny. – Dne 8. ledna 1899 se stal Antonín Přemyslovský znovu členem Besedy, ale již o dva roky později z ní znovu vystoupil (BD, inv. č. 4): na výborové schůzi konané 7. února 1901 bylo jeho vystoupení „vzato na vědomí“. Na další výborové schůzi Besedy konané 8. března 1901 bylo „vzato klidně na vědomí“, že ze spolku vystoupili také kooperátoři Černý a Rašper, František Ludikovský, František Fusek a dalších pět mužů (BD, inv. č. 19). Tento moment je třeba dát jistě do souvislosti se vznikem cyrilometodějské besedy. – Vznik tohoto spolku a o necelý rok později pak komunální volby, konané v prosinci 1901, ostatně vzbudily ve městě velké vášně. V *Lidových novinách* bylo v roce 1902 otištěno několik útoků,¹⁵ mířících mimo jiné na P. Přemyslovského. Dne 12. června 1902 se dokonce jedním z těchto „potupných“ textů zabývala výborová schůze Besedy Dobrovský, předseda spolku se přítomných tázal, „zda by nemělo býti zasláno politování nad takovýmto psaním některého člena naší besedy“. Výbor ale návrh „rozhodně zamítl“, „ježto nikdo nemůže tvrditi, že onen článek psal některý člen besedy, avšak uznává nevhodnou stylisaci onoho článku“ (BD, inv. č. 4).

V červenci 1888 oslavil P. Přemyslovský abrahámoviny: „Z Val. Klobouk. Dne 15. července t. r. slavil ředitel Občanské záložny val. kloboucké důst. p. P. Antonín Přemyslovský, děkan a farář, své 50leté narozeniny. Na důkaz všeobecné úcty uspořádaly vlastenecké spolky, zejména záložna a Beseda „Dobrovský“, ve spolkové zahradě zábavu.

K účelu tomu byla zahrada vkusně a velkolepě upravena, prapory a množstvím menších praporků, jakož i četnými lampiony a odznaky ozdobena. Naproti jevišti postaven zvláštní, věnci ozdobený rám, na němž spočíval obraz oslavence. Na konci zahrady byl vyvýšen transparent s nápisem: „Důstojnému p. P. A. Přemyslovskému k jeho 50letým narozeninám „Na Zdar!“ 1838 15/7 – 1888 15/7“. Večer byl transparent osvětlen a bengálské ohně byly zapáleny, což se obecnstvu nemálo líbilo. Dopoledne dne 15. července o 9. hod. šla deputace na faru, aby oslavenci blahopřála a jej ku zahradní slavnosti pozvala. V 5 hod. odpoledne šla opět deputace na faru, aby oslavence do místností spolkových doprovodila, kdež obecnstvo učinilo špalír a uvítalo provoláním „Slávy“ a „Na Zdar“ oslavence, kterýž srdečně děkoval.

Pan předseda Besedy „Dobrovský“ dr. Petr Kusala vystoupil na jeviště a zahájil slavnost, vylíživ vzletnými slovy zásluhy oslavencovy, a ku konci řeči provolal důstojnému pánu třikrát „Sláva“, přítomné četné obecnstvo provolalo s p. předsedou třikrát bouřlivě „Sláva!“. – Hudba hrála několik pěkných skladeb, načež zdejší divadelní ochotníci zahráli velmi zdařile jednoaktový kus od Wolfa „Vyhraný ženich“. Všichni ochotníci se statečně drželi, což dokazovalo časté tleskání a vyvolávání herců. Na konec neměl tleskot konce a byli všichni herci vyvoláni. – Po divadle byl puštěn do povětří balon, který se velmi krásně vznesl, obecnstvo sledovalo let jeho tak dlouho, až očí úplně zmizel. Následovala pak volná zábava při hudbě.

Oslavenec patrně dojat, vystoupil na jeviště, děkoval četně shromážděnému obecnstvu jakož i pořadatelům slavnosti vřelými i srdečnými slovy; na konci řeči učinil

veřejně slib, že chce, počínaje letošním rokem, pokud živ bude, každý rok na tento den chudým val. klobouckým studujícím věnovati 25 zl., kterýžto slib s ohromným jásotem a provoláváním „Slávy“ přijat byl. V přátelském rozhovoru a při hudbě trvala zábava dále dlouho do noci.“ (Našinec 20, 8. 8. 1888, č. 93, 2)

Dne 14. listopadu 1891 požádal kloboucký farní úřad město o přistavění jednoho bytu „pro letos přibylého třetího kaplana co zvláštního katechety“. Zastupitelé, zasedající již 15. listopadu, si byli vědomi bytové situace kooperátorů a souhlasili s touto žádostí, realizace byla ponechána představenstvu obce, které se mělo na detailech dohodnout s kostelním konkurenčním výborem; na stavební výdaje obec „poměrně přispěje“.

V první polovině 90. let 19. století se v kloboucké farnosti vynaložilo značné úsilí na obnovu farního kostela. V roce 1894 byl opatřen „na místo dosavadního hlavního oltáře sešlého“ oltář nový: zhotovila jej c. k. odborná škola pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí. Autorem návrhu byl její ředitel Franz Rosmaěl, škola na zakázce pracovala od školního roku 1892/1893; pořizovací cena činila 3000 zlatých (VALOUŠKOVÁ – OSTŘANSKÁ – KNÁPKOVÁ 2014, 78–79). Roku 1894 byla také dokončena výměna podlahy, kostel byl vydlážděn šamotovými dlaždicemi (první fáze prací proběhla roku 1891); při této příležitosti byla zřejmě poprvé od 70. let 18. století otevřena krypta pod presbytářem a přední částí kostela. V roce 1895 byla také pořízena – od stejného dodavatele – nová kazatelna v hodnotě 900 zlatých. Oltář tak tvořil s kazatelnou zřetelný celek.

Zároveň však již delší čas trápila farníky kapacita stávajícího kostela. V jednom z dopisů adresovaných olomouckému arcibiskupství čteme, že ve farnosti je více než 7000 duší, že se na bohoslužbu zdaleka do kostela nevejdou, takže „vně chrámu obcují“ či dokonce „zanedbávají služby Boží“. Jako nejlepší řešení se zdálo postavit nový, větší kostel. Za tímto účelem tak byla ještě v roce 1895¹⁶ založena „Jednota ku opatření jmění na vystavění nového chrámu Páně ve Val. Kloboukách“: 26 „zakládacích údů“ při založení upsalo 3600 zlatých, 74 „řádnych údů“ upsalo dalších 3700 zlatých, „údu přispívajících“ s měsíčními příspěvky od pěti do pětadvaceti krejcarů bylo v polovině července 1895 již 1075, přičemž byla naděje, že brzy počet dosáhne dvou tisíc. Také olomoucký arcibiskup Theodor Kohn vyjádřil Jednotě podporu: zaslal dar 50 zlatých. Ke konci roku 1895 měla Jednota jmění 7872,58 zlatých, k nimž se dalo počítat také upsaných a dosud nezaplacených 2896 zlatých. „Jestliť to výsledek překvapující a pro farnost valašskou neuvěřitelný.“ Další rok však přinesl závažné narušení slibně se rozvíjející aktivity, nicméně jmění Jednoty dále narůstalo; ke konci roku 1896 činilo jmění 11 370,37 zlatých, dalších 3497,79 zlatých bylo upsaných, ale zatím nezaplacených: „V uvážení, že rok tento byl neúrodný, pro živnost papučářskou, hlavní zdroj pro život obyvatelstva celé farnosti, velmi nepříznivý, nadto pak, že Klobouky z velké části zničeny byly záhubným požárem, jest úspěch roku tohoto neočekávaný a zajisté chvalitebný.“ (MZA Brno, SOkA Zlín, fond Kostelní konkurenční výbor Valašské Klobouky /dále jen KKVVK/, inv. č. 13; ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupská konzistoř Olomouc, G 1, kart. 4701) V dalších letech se však ukázalo, že chrámová novostavba není reálná, navíc přišla první světová válka.

Budiž také připomenuto, že P. Antonín Přemyslovský se stal po požáru města z 29. července 1896 předsedou výboru pro pomoc pohořelým.¹⁷

František Šerý na Antonína Přemyslovského vzpomínal jako na „muže pevných zásad a horlivého pracovníka“, který byl úspěšným ředitelem kloboucké občanské záložny. A také jako na muže, který „Němce neměl v obzvláštní lásce“ a který zařídil, že paní Zimová prodala občanské záložně dům čp. 40. Přemyslovský podle Šerého „málo chodil mezi nás [tj. do Besedy – pozn. autor], ale cítil upřímně národně“. Šerý také připomíná řekněme nesmiřitelnost Přemyslovského a Františka Bratmanna. V neposlední řadě pak zmiňuje jeho „horkokrevnost“, již někdy „dal se unést“ a mohlo dojít k „bouřlivé neshodě“. Když se v závěru roku 1898 stal Šerý valašskoklobouckým starostou, „zašel“ také „na faru a požádal faráře P. Přemyslovského o radu a pomoc ve veřejných záležitostech města“. (ŠERÝ 1932b, 137–138; ŠERÝ 1932c, 186 a 188; ŠERÝ 1938, 207) – Rok 1900 však vnesl mezi oba muže svár: „Pan farář se netěšil přízni arcibiskupa Kohna (který býval kdysi u něho na Vsetíně kaplanem); velmi ho hnětlo, že arcibiskup stále odkládal biřmování v Kloboukách. Jednou mne pan farář navštívil v bytě a žádal mne, abych zajel na Vsetín, kde právě mělo být biřmování, a požádal jako starosta arcibiskupa, aby přijel také do našeho města. Vyhověl jsem mu a byl jsem arcibiskupem vládně přijat.

Brzy potom mělo být biřmování u nás skutečně. Pan farář mi to přišel říci a žádal mne, abych dal alespoň trochu okrášlit město, „ne kvůli Kohnovi, ale aby si lidé vážili církevní slavnosti“. Svolal jsem obecní výbor a usnesli jsme se, že bude postavena na náměstí velká slavobrána a na přechodech ke kostelu stožáry. V neděli jsme duchovního hodnostáře slavně přivítali: napřed Bratmann, pak zástupce patronátu a konečně jsem jej svým způsobem vítal já.

Druhý den po visitaci měl být společný oběd. Ale když mi nikdo nic neřikal, odešel jsem domů a na pole. Arcibiskup se ptal po mně a chtěl, aby oběd byl odložen na druhý den, po visitaci v Polance. To už jsem k obědu přijít musel; arcibiskup mne dal posadit k sobě a dobře jsme se spolu bavili. Ale od té doby choval se farář méně přátelsky. – Když přišly volby do říšské rady, bylo po přátelství úplně. Odmítl jsem při volbách pracovat pro stranu klerikální a řekl jsem farářům za jeho návštěvy u nás přímo, že budu volit pokrokově. Musil jsem vyslechnout mnoho výtek, mezi nimi také tu, že jsem encyklopedista – viděl u mne Naučný slovník Riegrův.

Při volbách přes všechno úsilí kněží klerikální strana u nás nevyhrála. Kněží ovšem přestali pak chodit do Besedy a založili spolek Cyrilometodějský. Při obecních volbách se spojili s Němci a veterány, ale nepochodili. Výsledek byl, že Němci ze zastupitelstva obecního vymizeli a z klerikálů se tam dostal jen jeden člen. [Volby do říšské rady se konaly v prosinci 1900 až lednu 1901, obecní volby se konaly v prosinci 1901 – pozn. autor.]

Potom na Zelený čtvrtek šel jsem jak obvykle ke sv. přijímání. Ale když jsem klekl k oltáři a farář, nyní již děkan Přemyslovský, mi měl podat sv. hostii, jen se na mne podíval a obrátiv se s kalichem, přestal podávat. Já pak šel do řady uprostřed kostela a dal si posloužit od kaplana. Ale vyjda z kostela, umínil jsem si, že víckrát k tomu obřadu už nepůjdu. Když to závisí na náladě kněze, tedy to přestává být posvátné.“ (ŠERÝ 1938, 207–208)

P. Antonín Přemyslovský, čestný kanovník kroměřížský, arcikněz holešovský, děkan a farář valašskokloboucký, zemřel ve Valašských Kloboukách 4. února 1908 – ve věku 69 let; v Kloboukách prožil více než dvacet devět let. Pohřben byl 7. února 1908, a to P. Janem Pírkem (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 4868).¹⁸ „Byl to

den strašně bouřlivý a velká fujavice,“ čteme ve farní kronice (MZA Brno, SOkA Zlín, fond Farní úřad Valašské Klobouky /dále jen FÚVK/, tzv. Eichlerova kronika /dále jen Eichlerova kronika/, bez evidence uložení, vloženo, nestránkováno). – Ve své závěti odkázal Antonín Přemyslovský mimo jiné 200 korun brněnské Matici školské, které byly této instituci v dubnu 1908 vyplaceny bratrem zemřelého, c. k. notářem Karlem Přemyslovským (Moravská orlice 46, 18. 4. 1908, č. 91, 2).

Jan Pírek (4/1908–12/1914)

Jan Nepomuk Pírek se narodil 29. března 1846 ve Smržicích (ves 3 km severně od Prostějova) jako syn krejčovského mistra Jana Pírka (čp. 69) a jeho ženy Pavlíny, dceřry Martina Opletala (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 9736). Studia zřejmě absolvoval v Prostějově, bohosloví pak v Olomouci; na kněze byl vysvěcen v roce 1870 (Vlasť 31, 1914–1915, 380). Jeho prvním působištěm byly Vizovice, kde pracoval jako kooperátor. V červenci 1871 přechází Pírek z Vizovic na místo kooperátora v Mysločovicích (Moravská orlice 9, 16. 7. 1871, č. 160, 2). V září 1883 odchází z místa kooperátora v Mysločovicích na pozici faráře (Troppauer Zeitung 98, 15. 9. 1883, č. 211, 4) do Nové Lhoty (okres Hodonín). V říjnu 1894 byl Jan Pírek investován na faru do Újezdu (Našinec 30, 5. 10. 1894, č. 114, 2); zde se mu také dostalo cenného uznání, když mu bylo v srpnu 1905 uděleno čestné občanství (Našinec 41, 20. 8. 1905, č. 93, 3). Ještě jako viceděkan pochovával v únoru 1908 P. Antonína Přemyslovského, záhy se stal jeho nástupcem – v pozici faráře i děkana: z Újezdu do Valašských Klobouk byl přesazen v dubnu 1908 (Našinec 44, 12. 4. 1908, č. 45, 3). Prezentován byl 8. dubna, konzistoři pak byl investován 22. dubna a 7. května instalován (Eichlerova kronika, vloženo, nestránkováno).

V Kloboukách se stále počítalo s výstavbou nového kostela, „na opravu vnitřního starého kostela konk. výbor kostelní halře dáti nechce“; byly alespoň pořízeny antependium, komže pro kostelníky a ministranty, oltářní pokrývky, svícny či kadidelnice. „Zároveň musely i ve faře opravy provedeny býti, světnice se musely opravit, v kuchyni a v prádelně sporáky pořídit. Vcelku převzal farář faru ve stavu dosti bídém. [...] Stání v chlévích kravském a koňském zlepšeno a pořízena v lednu 1910 při studni vedle kaplánek, která se prohloubila, nová pumpa v ceně as 400 K.“ V dubnu 1910 se konala misie, a to „s velkým prospěchem. Kostel byl stále přeplněný. [...] Kajičníků, jenž (sic!) přijali sv. svátosti, napočítáno na 4650. [...] Přímo unášející byl průvod se soškou P. Marie v neděli 17./4. odpoledne, jehož se zúčastnilo přes 7000 lidí.“

V roce 1910 v Kloboukách oslavil Jan Pírek své čtyřicetileté kněžské jubileum, to mu bylo 64 let (Eichlerova kronika, vloženo, nestránkováno). „V úterý dne 17. května oslavil spolek Beseda Cyrillo-Methodějská a tělocvičný odbor „Orel“ s veledůst. kněžstvem děkanátu val. klobouckého 40tileté jubileum vldp. děkana P. Jana Pírka. V předvečer jubilea spolky naše uspořádaly jubilantu lampionový průvod a zastaveníčko a pozvavše si do svých spolkových místností vldp. děkana uspořádaly pak krásný, srdečný animovaný večírek, kdež zpěv, připitky a deklamace se mile střídaly. V úterý pak asi o půl 10. hodině dostavilo se duchovenstvo děkanátu do fary, kdež blahoprálo svému milovanému děkanu a na důkaz lásky a oddanosti k němu odevzdán mu nádherný kalich z křesťanské akademie pražské a umělecké tableaux. Pak byly gratulace spolků, zástupce patronátního p. rady Pěčka atd. Dojat tolika důkazy lásky a oddanosti, odveden v kruhu těch něžných družiček, jichž velká byla řada,

a provázen zástupy svých vděčných farníků do kostela z fary. Zde srdečnými slovy P. Josef Řezáč v procítěném kázání jménem farníků vldp. děkanu P. Janu Pírkovi k jeho jubileu blahopřál, načež za asistence duchovenstva celého děkanátu a hostí byla sloužená slavná mše sv. a „Te Deum“. Ty zástupy lidu – lidu zbožného –, které ještě upřímně prosily Všemocného, aby odměnil lásku, práci, šlechetnost kněze, kterou po 40 let jste, vldp. děkane, lidu svému středně [sic!] probuzoval, ty zástupy nechť Vám jsou důkazem, že vděčný je lid knězi svému, který srdce mu věnoval, a to Vám budiž útěchou, silou a oporou pro ty trpké chvíle, které snad i Vás, kněze svědomitého, dnes neminou a minouti ani nemohou!“ (Našinec 46, 23. 5. 1910, č. 116, 1) – Nebylo ale vše ve farnosti tak zbožné a povzbudivé. Měsíc před touto oslavou, 17. dubna 1910, provokativně vstoupil třidvacetiletý Sigmund Trnka, prozatímní učitel v Tichově, do kostela se psem... (ŘEPA 2021, 328–329)

V komunální politice se P. Jan Pírek významněji neangažoval, v městském zastupitelstvu nepracoval. Jako farář byl členem místní školní rady, jestli se do její práce ale skutečně zapojil, nevím.

P. Jan Pírek, konzistorní rada, děkan a farář, zemřel ve Valašských Kloboukách v prvním roce Velké války ve věku 68 let – 24. prosince 1914, pohřben byl 28. prosince, a to dr. Antonínem Cyrilem Stojanem, kroměřížským proboštem a poslancem říšské rady a moravského zemského sněmu (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 4868).¹⁹ V nekrologu čteme, že „ač dlouhá léta churavěl, byl vzorem v plnění povinností, štedrým podporovatelem každého šlechetného podniku. V mladém věku byl činným hlavně na probouzejícím se poli národní svépomoci. V pozdějších letech pro churavost vzdaloval se veškeré činnosti veřejné, zato s tím větší oddaností konal povinnosti stavovské.“ (Vlasť 31, 1914–1915, 380; viz také nekrolog in NŠKVK, inv. č. 422, 191) – P. Ignác Kremel později (v roce 1922) do farní kroniky zapsal, že děkan Pírek „byl kněz horlivý, srdce velmi dobrého, což mnozí dovédli využítkovati. Zdá se, že zde v Kloboukách mírná přísnost byla by spíše na místě.“ (Eichlerova kronika, f. 195r)

Po smrti P. Pírka byl administrátorem valašskokloboucké fary zdejší kooperátor P. Robert Bartoš, 1. dubna 1915 byl na faru investován P. Ignác Kremel, toho času farář ve Francově Lhotě.

Období vlády Františka Josefa I. přineslo valašskokloboucké farnosti mimo jiné většinu ze stávajících kamenných či litinových křížů. Z celkových 28 křížů na území obcí farnosti jich ze sledovaného období pochází rovných dvacet! Jeden spadá do období působení P. Jakuba Neděly (1855), dva do let P. Františka Žáka (oba 1870), devět bylo realizováno za P. Antonína Přemyslovského (1879, 1884, 1884, 1885, 1895, 1897, 1901, 1906 a blíže zatím nedatovaný kříž hřbitovní) a tři spadají do let klobouckého působení P. Jana Pírka (1913, 1913 a 1914); zbylých pět nemá přesnou dataci (ODEHNAL 2011a, 4–20). Rozšíření tohoto druhu artefaktu umožnila jistá stabilizace ekonomiky, ovlivnily je důsledky rozsáhlého spektra aktivit katolické církve, vliv mohla sehrávat i rivalita obcí; v neposlední řadě ale tento růst ovlivnila i dobrá dostupnost dotčených artefaktů, totiž přítomnost kamenosochařských podniků v regionu.

Valaškokloboučtí faráři, 1849–1914:

Jakub Neděla	1/1849–9/1867
František Žák	5/1868–7/1878
Antonín Přemyslovský	12/1878–2/1908
Jan Pírek	4/1908–12/1914

Kooperátoři při valaškokloboucké faře, 1848–1914:

František Žák	9/1841–11/1855
Antonín Kastil	9/1843–3/1848
Karel Kastil	5/1848–4/1849
Jan Dolina	9/1849–4/1859
Jan Bartoš	4/1856–12/1864
František Trávníček	6/1859–1/1869
Tomáš Šmýd	3–7/1865
Jan Petr	8/1865–3/1867
Josef David	4/1867–11/1868
František Kvasnička	1/1869–7/1874
Ondřej Látal	9/1869–1/1877
Josef Odstrčil	12/1874–11/1879
Alexandr Novotný	9/1877–7/1879
Arnošt Věrný	8/1879–7/1885
Jan Sedláček	12/1879–9/1880
František Ošťádal	11/1880–5/1884
Vilém Kolář	7/1884–6/1888
František Fojtík	8/1885–12/1893
František Klapuch	9/1888–9/1889
František Zámorský	10/1889–9/1891 ²⁰
Metoděj Pryč	9/1891–1/1896
Jan Jandásek	6–10/1894
Antonín Pospíšil	11/1894–1/1900
František Rašper	2/1896–7/1908
František Černý	1/1900–6/1903 ²¹
Leopold Silný	8–9/1903
Alois Blaháček	9/1903–4/1905
Vincenc Černoch	5/1905–1/1909
Josef Řezáč	7/1908–4/1912
Antonín Místecký	2/1909–5/1912 ²²
Robert Bartoš	5/1912–11/1921
Josef Herodek	5/1912–11/1916

II.

Jakub Neděla, děkan a farář kloboucký, byl vyznamenán rytířským křížem řádu císaře Františka Josefa I., 18. duben 1860 (dle rozhodnutí ze 7. ledna 1860).

Moravské Noviny 12, 8. 5. 1860, č. 37, 146–147; 11. 5. 1860, č. 38, 150–151.

(VS) Z Pitína, na hranici Moravsko-Uherské, 19. dubna. Nebude to zase tak brzy, aby takový ruch hýbal naším Zálesím (tak je nazvaná naše hornatá krajina od Slováků u Uh. Brodu, kdežto my obyvatelé okolo Brodu u Hradiště Doláky jmenujem), aby celý okres Kloboucký tak na nohou byl jako tyto právě minulé dni, a proto čtenáři Mor. Nov. o pěknou novinku by přišli, kdyby se, co nás k tomuto pohybu přivedlo, zamlčelo; a i bychom se proti chvalné zvědavosti lidu našeho, který po všem touží, co se vlasti týká, prohřešili, kdybychom záclonu z naší krajiny jemu neodestřeli. Když my dychtivě po novinkách od jinud saháme, doufáme, že i jiní tu povahu mají. Hned ku konci ledna přinesly veřejné listy zprávu, že sluha Páně, horlivý dělník na vinici Páně, střібrovlasý kmet, ved. arcikněz Holešovský, děkan, školdozorce a farář Kloboucký z příčinou jeho výtečných mnoholetých služeb církvi a státu prokázaných na znamení uznalosti ozdoben býti má od Jeho c. k. Apošt. Veličenství rytířským křížem řádu císaře Františka Josefa I. Kdo blíže okolnosti, vlastnosti onoho kněze zná, nemohl jinak, nežli zvolati: „No, ten to zasloužil.“ a z celého srdce jemu to přáti. Jelikož ale zimní doba k vykonání tak slavného obřadu s udělováním onoho řádu spojeným nepohodlná jest byla, usnesli se v té případnosti rozhodné slovo mající na tom, aby se slavnost ta na jarní dobu odložila. Ustanoven k tomu den 18. dubna. Čím více se onen den blížil, tím větší byla nedočkavost, tím větší příprava. Zpráva, že Uh. Hradištský pan krajský, místodržitel, rada, od národovců zbožňovaný skoro, František Winkler sám ve jménu Jeho c. k. Veličenství do Klobouk zavítá, sám svými vlastními rukama oným rytířským křížem prsa vyznamenaného ozdobovati bude, postačovala, že všechno jako u sv. zápalu k jeho uvítání všemožné přípravy konalo. Když konečně již 18. duben před samými dveřmi byl, všechny osady, přes které jeti měl zástupce císaře Pána, začna od Pitína, první dědiny okresu Klobouckého na cestě do Hradiště, až do samých Klobouk zabývaly se stavěním tak zvaných vítězných bran. Dne 17. dubna o 2 hodinách odpoledne všechna školní mládež z celé farnosti Pitínské, velký zástup dospělého lidu, páni učitelé z osad k farnosti té patřících, jakož i představení u vítězné brány stály, když i Kloboucký okresní představený pan J. Glaeser, Pitínský farní administrátor, páni správcové statku Slavičinského a Divnického tam přišli, aby vysokého hosta očekávali a do našeho okresu uctivě přivítali. Brána sama v gotickém slohu s dvěma malými věžkami po straně a největší uprostřed chvojím otočenými stála před Pitínem a měla v čele svém nápis: „Hradištského kraje hlavo, vítá Tebe na Zálesí úcty plná farnost Pitínská.“ Na hlavní a nejvyšší věži upevněn byl praporek císařský černožlutý, na postranních věžkách o něco menší dva prápory zemské červeno-bílo-modré. Když již konečně od Bojkovic po silnici kočár jako střela letící a prach do povětří zdvíhající viděti bylo, – zahřměly moždíře opodál silnice postavené, Pitínský hudební sbor zanotil národní hymnu od školní mládeže zpívanou. Přijeda pan krajský a vida takový zástup, hned s kočáru slezl, srdečně od přítomných přivítán, láskavě rozmlouval, na všelicos se vyptával, přes dědinu až k soše Panny Marie uprostřed osady stojící šel a její umělecké vyhotovení obdivoval. Mimo řečeno

buď, že socha tato v skutku dílo umělecké je, což i z toho poznati možná, že paní hraběnka Světlavská za vysokou cenu od obce ji koupiti a před svým nádherně postaveným zámek místo jí vykázati chtěla, k čemuž obec za žádnou cenu nesvolila. Představuje socha tato z tvrdého kamene vystavená Pannu Marii, která Ježíška malého na zemi stojícího za ruku drží a láskavě materským srdcem na Něho se usmívá, On ale k ní se země zhůru se dívá, jako by ji o něco žádal. Nedávno jacísi dva Vídenští umělci v Hradišti se železnice slezli a sem na ni podívat se schválně přijeli. U této sochy pan krajský a ostatní panstvo Pitínu s Bohem dali a dále k ustanovenému cíli se ubírali. V Hrádku očekáván byl od veškerého úřednictva z Klobouk, od vel. duchovenstva Slavičinského, školní mládeže a četně shromážděného lidstva u brány, na které napsáno stálo: „Buďte od nás uctivě přivítáni“. Z Hrádku přes Divnice po páté hodině dorazil do Vlachovic, kdež jako na předešlých místech na něho vel. duchovenstvo, školní mládež a ostatní lid čekal. Tam mu přijelo vstříc koňmo Kloboucké měšťanstvo a mnoho jiných jezdců z vůlních dědin. Vrchol ale nadšení úcty k jeho osobě dosáhnul při vjezdu do samých Klobouk. Co jen síla, ostrovtip, obětivost vymysleti mohly, všechno to zde sjednoceně vynaloženo bylo k jeho slavnému uvítání. Prápory z veřejných i soukromých domů vyvěšené, brány tři a dvě piramidy (čtverhrany) velkolepé postavené a nádherně ozdobené, dunění země hřmotem moždířů způsobené, hudba v to se vmísící, obyvatelstvo v čele duchovenstvo velebné mající a národní hymnu prozpěvující, vše to obraz mdlý doby Jeho slavného do Klobouk vjezdu.

Den 18. dubna byl pro Klobouky dnem skoro svátečním. Obyčejný hluk docela umlkl, rušen byv toliko hrkotem kočárů z blízka i z daleka sem přijedších. Na dolním konci náměstí pod okresním domem u sochy Panny Marie připraven byl vkusně olátář, stupně bílým rouchem zastížené.

Nad rádním domem k severu 14 moždířů upraveno. Před okresním domem c. k. úřednictvo v uniformě se procházející, na náměstí sem tam tlupa rozmluvajících, c. k. četnictvo, finanční stráž službu konající – venkovský lid tužebně čekající, to všechno okolo 9. hodiny ráno přichází tam zpatřiti mohl. Po 9. hodině velký zvon s věže chrámové mumlavě všemi trhnul. Školní mládež Kloboucká s praporem napřed jde z brány od kostela, nad kterou pod křížem v zlatě třpítí se nápis: „Víra“, a ubírá se k soše Panny Marie. V pořádku od okresního domu napřed c. k. úřednictvo, potom měšťanstvo jde k farnímu domu. Již ozývá se hudba pochod hrající – z brány od fary vychází hejno ověnčených družiček, za nimi lid, cechy se svými postavíky, za lidem pan okresní představený veda po pravé ruce ozdobenu býti majícího pána arcikněze černým kněžským rouchem oděného. Po pravé ruce pána arcikněze jde veledůst. kapitulární děkan a kanovník Kroměřížský, který od Nejdůstojnějšího arcibiskupa Olomouckého poslán byl, aby k tak neobyčejnému vyznamenání ve jménu Jeho jemu štěstí přál.

Za těmi ubírá se ostatní úřednictvo a duchovenstvo. Mezi zde přítomným duchovenstvem, mimo děkanátního duchovenstva, byli zde důstojný pan děkan Vsetínský Alexander Macha, děkan a školdozorce Pozlovský Ján Ambros, děkan a školdozorce Vizovský František Šaffer, Bojkovský farář Jos. Sládek, Pozlovský farář Jan Berger, lokální z Rusavy Jan Dolina, z Pitína admi[ni]strator Vinc. Sedlák, z Uherské strany: Ondřej Hrabovec, farář z Lisé, a jeho kaplan Ondřej Ružička. Celý ten průvod ubíral se k obydlí pana Krajského, s kterým pak k soše Panny Marie přišli. (Dokončení.)

Když ticho nastalo a všechno napnuté bylo, jal se pan krajský v jádrné a lahodné máteřčině dojímavě takto mluvit:

Vážené shromáždění! Ačkoliv okres Kloboucký méně známý a v naší zemi Moravské mezi druhými od přírody méně obdařený jest, tak přece mnohý jiný okres může dnešního dne Kloboukám záviděti za příčinou slavnosti vznešené, jižto včil počínáme. Jeho c. kr. Apošt. Veličenstvo, zavítaje milostivým zrakem svým k části této zemi svých rozsáhlých, poznal mnohonásobné a vznešené zásluhy muže, kterýž ctnostmi svými již dávno obecnou vážnost sobě získal. Šestačtyřicet roků co kněz, dvaatřicet roků co děkan a školdozorce věnovav církvi, neunaveně pracuje na vzdělání lidu v náboženství a pravé pobožnosti. Věrnou oddanost jeho k Zeměpánu nelze dosti vynachváliti. Na slovo vzaté bylo vždy snažení jeho o vzdělání mravů, o povzbuzování k pracovitosti, o zdárné vychování mládeže, jakož i o to, by v těchto krásných, ale chudobných kotárech rolnictví se pozdvihlo ku docílení lepšího blahobytu obecného.

Ne méně na slovo vzaté bylo snažení jeho, by dobročinností břemenu chudoby ulehčil, a tak se stalo, že zde ústav pro chudobné zarazil, který včil znamenitou majetnost, totiž dva tisíce na stříbře dosáhnul. Vše toto, jakož i lidumilné podporování chorobami sklíčeného lidu vzlášť za času cholery, kdežto tento vzácný kněz nejen co duševní, ale také co tělesný pomocník blahodějně působil, toto vše netřeba na tomto místě vykládati, neb Vám zde přítomným, kteří pod duchovenskou správou tohoto vznešeného muže stojíte, Vám vše to zevrubně známo jest.

Jeho c. k. Apošt. Veličenstvo uznáváje tyto výtečné zásluhy velebnému arciknězi, děkanovi, dozorci škol, Olomouckému arcibiskupskému radovi, přisedícimu konsistoře a farářů, panu Jakubu Nedělovi, Nejvyšším rozhodnutím od 7. ledna t. r. rytířský kříž Svého císařského řádu Františka Josefa nejmilostivěji uděliti ráčil.

Mi pak připadla ta čestná povinnost tento znak císařské milosti velezasloužilému panu arciknězi předati. Též také i Jeho Milost Olomoucký pan kníže arcibiskup Bedřich hrabě z Fürstenberku, co důkaz své náklonnosti k osobě našeho vyznamenaného muže zde přítomného, kapitulárního děkana a konsistoriálního radu pana Jana Fialu, přítele mého velectěného, k této úředné slavnosti co komisaře se strany duchovenstva odeslati ráčil. Hle slza na lících Vašich se třpýtí! Onať mně zde veřejně svědectví podává, že paprsek císařské milosti v hloubi srdce Vašeho vnikl. Onať mi patrným důkazem, že učiníte, co v silách Vašich, byste Vašemu velezasloužilému a tak zdárně blahočinnému duchovnímu pastýřovi břemeno jeho posvátného povolání ulehčili a budoucnost jeho okrášlili.

A věru jen tak Vám lze dlužnou vděčnost prokázati Vašemu velebnému arciknězi, kterýž, jak Vám známo, před krátkým časem povolání maje na prebendu mnohem výnosnější a v krajině příjemné ležící, nehledě svého zýsku, mezi Vámi, jenž jste k srdci jeho přirostli, ještě dále žiti a působiti sobě umínil. Přistupte sem všickni přátelé milí, obzvlášť ale Vy, maličcí miláckové jeho, květuoucí nádeje rodičů Vašich, přistupte blížeji, pozdvihněte Vaše nevinné ruce k všemohoucímu Bohu a vroucně proste, aby Vám Vašeho nejpřímnějšího přítele, kteréhož zde máte, ve své prozřetelnosti ještě mnohá léta chrániti, a když konečně svůj vezdejší úkol dokoná, korunou nebeskou ozdobiti ráčil.

Včil ale zjevte hlasité city věrné oddanosti k našemu Nejmilostivějšímu Zeměpánu, jenž ve své blahonáklon[n]osti nám příčinu k této slavnosti podal, volejte hlasitě: Našemu Nejmilostivějšímu Císaři Pánu: Sláva, Sláva, Sláva!

Nyní nastalo cituplné pohnutí, neb pan krajský rytířský kříž na prsa panu arcikněži přivěšoval, při čemž zcela jemně sbor hudební národní hymnu hrál. Po vykonaném tom obřadu všichni zde přítomní štěstí přáli. Načež pohnutým hlasem pan arcikněž snažně prosil, by u trůnu císařského jeho nejponiženější díky ve jménu jeho pan krajský ráčil, a příčinu v jádrné řeči svého vyznamenání těmto připočítal: 1. panu krajskému, jenž vše pátravým okem prohledává, 2. okresnímu úřadu, který jeho činy v známost dálejší uvedl, 3. duchovenstvu, které vždy horlivě v jeho snahách jej podporovalo – a proto kříž, kterým ozdoben jest, není jen jeho ozdobou, ale v něm ozdobeno jest celé duchovenstvo, 4. svým farníkům, kteří vždy bohobojní, mravní, poslušní byvše, jemu jeho úlohu vykonávatí pomáhali. Především jiným ale samému Pánu Bohu, který jej do takových okolností postavil, že kroky jeho snáze k spatření byly než jiných, a který jemu sílu svou neodepřel, a pročež, poněvadž Bůh hlavním původem dnešního pro něj tak slavného dne jest – pravil dále – zpívejme, navrací se do chrámu Páně, abychom Jemu děkovali, „Bože, chválíme Tebe“, načež celé shromáždění hlasem plným onu píseň zpívalo, až se do chrámu Páně přišlo.

Chrám Páně byl co nejvкусněji přičiněním tamnějšího mladšího duchovenstva ozdoben a světla hořelo nesčetné množství. U hlavních dvíř chrámových stála brána zeleným uměle proplétaná a nad ní následující nápis:

Sicut Merita Tua agnovit Teque iDeo ornavit PrinCeps terrenus ac inClitus,

Ita ea agnoscat ab Te decoret Vita aeterna Princeps diVinus.

Při slavné zpívané mši svaté, kterou s četnou assistencí sloužil sám pan arcikněž, hudba dobře zvedena se provozovala od Diabeliho do B a Pangelinqua od Gellerta do F. Po skončených službách Božích šlo se do školy, kde se školní visitace odbývala. Pan katecheta vzal sobě za předmět tajemství svatého růžence, a probíraje při zdárných odpovědích dítek jedno po druhém, vždy na Katechismus s něho přišel. Jak ostatní předměty pokročily, nechať posoudí čtenář sám, když následující příklad z počtu na tabuly dobře od dítek vypracován byl:

Je-li měřice rži za 5 $\frac{3}{4}$ zl., tak je dvougrošový bochník 24 $\frac{1}{2}$ lotů těžký, jak těžký bude tenkrát, když měřice rži jen 4 zl. 22 kr. státi bude?

I tak zvané diktando krásně a sběžně latinkou psané nás velice těšilo a bylo důkazem, že ten, jenž dítky v tom vycvičil, sám napřed nedbalý nebyl. Veselost dítkám z očí se zářila, když pak donešené v papírách všelijakých pro ně ustanovené odměny uviděly a obrázky i od samých pánů krajských komissařů mezi ně rozdělované byly. Učitelstvo Klobouckého děkanství k tomu dni slavnosti hezkou báseň složilo.

Po skončené zkoušce, při které všichni přítomní spokojeni byli, odebrali se všichni do farního domu, kde občerstvení po namáhání duševním i těla při skvostné hostině se dostalo. Společnost celá od hostitele svého až teprva k večeru se rozešla, a jak jinde, tak i zde všelijaké přípitky vznešeným osobám se přinášely. Vůbec se může říci, že duši celé společnosti byl pan krajský, který v úředním jednání svém přísný, spravedlivý příklad všem úředníkům dáváje, zde nenuceně, jako v domácnosti mezi svými obcoval a nad tím, když písně se zpívali, radost na jevo dával. Byl to den, jakého Klobouky neměly, a kdoví, jestli jiný takový ještě přijde. Že jste, obyvatelé Kloboucští, velikost onoho dne pochopili, anžto jste v osobě Vašeho duchovního pastýře tak

vyznačení byli, ukázali jste Vaším chováním a Vašemi velkolepými oběťmi při okrašlování města. Bůh Vás za to žehnej, že v takové uctivosti máte Vaše duchovní správy. Nechť mnohá ještě leta požíváte té radosti, by tak vyznačený muž byl Vaším rádcem a Vaším otcem. Mnoho by ještě bylo řečí, ale nebylo by tomu konce. Den tak slavný pominul, ale nepomine památka na něj tak brzy.

Vinc. Sedlák, farní administr.[átor]

Kooperátor Jan Bartoš

Jan Bartoš se narodil 28. března 1829 ve Frenštátě pod Radhoštěm (ZA Opava, fond Sbírka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 1397, sign. P IV 8).

Na kněze byl vysvěcen v Olomouci 30. července roku 1854, kdy také nastoupil jako kooperátor na faře v Újezdu. Zde se zasloužil o pořízení křížové cesty a podle Aloise Zbavitele zbudoval Bartoš „*vlastním nákladem v blízkém okolí Újezdu*“ kříž, kterému časově na území újezdské farnosti odpovídá jen kříž stojící přímo před kostelem z roku 1862; nápis na kříži ovšem uvádí, že byl zbudován nákladem farnosti.

Z Újezdu přišel Jan Bartoš v roce 1856 – na místo kooperátora – na klobouckou faru, Zbavitel zmiňuje Bartošovy zásluhy o obnovu všech oltářů a křížové cesty.

V letech 1857 až 1864 spolupracovala valaškokloboucká farnost soustavně a systematicky s ateliérem vídeňského malíře Karla Hemerleina. Kloboucký kostel postupně ozdobily nový hlavní oltářní obraz, obrazy svaté Anny a svatého Jana Nepomuckého v bočních kaplích, obrazy pro malé oltáře a také křížová cesta. A to vše zejména díky úsilí kooperátora Jana Bartoše. Bartoš nechal za sebou v Kloboukách skutečně velké dílo. Především jeho zásluhou se tehdejší kloboucký farní kostel mohl pyšnit novou a kompaktně působící výzdobou, poměrně obsáhlým a jedinečným souborem více než dvou desítek maleb pocházejících z dílny Karla Hemerleina (ODEHNAL 2015b). Vrcholem spolupráce Hemerleinova ateliéru a valaškokloboucké farnosti byl podíl na realizaci novostavby kaple svatých Cyrila a Metoděje (ODEHNAL 2015a); velkou zásluhu na výstavbě kaple měl právě kooperátor Bartoš, „*horlivý ctitel idee Cyrilo Metodějské*“ (MZA Brno, SOkA Zlín, fond Archiv obce Poteč, inv. č. 7, 70). Dne 17. června napsal kloboucký farář Jakub Neděla dopis pro olomouckou konzistoř, v němž nejprve objasňuje, jak se zrodila myšlenka kapli postavit: „*Als im vorigen Jahre schaarenweise fromme Wallfahrern nach Wellehrad zur Begehung der tausendjährigen Jubelfeier pilgerten, da führte der Klobouker Kaplan H.[err] Pat.[er] Bartoš auch die Klobouker Kirch Kinder dahin in dem Wellehrader Gotteshaue führte er ihnen alle die Wohlthaten, die durch den feiereifer der heil. [igen] Slavenapostel der Menschheit zugekommen sind, derart zu Gemüthe, daß sie alle davon begeistert wurden u.[nd] über seine nur dahin geworfene Idee die Erinnerung an jene tausendjährige Hochfeier auch der Nachkommenschaft durch ein Monument zu bewahren gleichsam in eine Extas gerieten u.[nd] an Ort und Stelle das Gelübde ablegten eine Kapelle gleich nach ihrer Rückkehr zu Ehren des heil. [igen] Cyrill u.[nd] Method zu erbauen.*“ P. Neděla v dopise také vyzdvihuje neúnávné a horlivé úsilí kooperátora Bartoše: „*ihm gebührt allein dieses große seltene Verdienst [...] er opferte diesem Baue alles was er hatte*“. (ZA Opava, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupská konzistoř Olomouc, G 3, kart. 4855) Kooperátor Jan Bartoš, který už byl téměř na odchodu na faru do Vizovic, poslal klobouckému úřadu 27. října

1864 „*prosbu, aby obec kloboucká náchylná byla dvě třetiny oného dluhu, který on u pana Jana Horného, zdejšího obchodníka, z následku stavby nové kaple učinil, na sebe k zaplacení přijmout*“. Proto také byla na 4. leden 1865 svolána schůze obecního výboru. Dluh činil 246 zlatých, zastupitelé se usnesli uhradit polovinu, tedy 123 zlatých (AMVK, inv. č. 22).²³ Ještě 19. října 1865 projednával obecní výbor žádost vizovického faráře Bartoše o úhradu druhé poloviny dluhu: „*My k tomu nepřivolíme, aby obec za pater Bartoša něco platila, poněvač již beztoho dost za něho přijala.*“ (AMVK, inv. č. 22)

Dodejme, že s lačnovským učitelem Janem Poláchem se měl Bartoš podílet na přípravách (nerealizované) stavby kostela v Lačnově, se stavbou se mělo začít po dokončení kloboucké cyrilometodějské kaple. V obci se dokonce tradovalo nesmyslné tvrzení, že bratřejovský kostel byl později postaven na lačnovské plány a za lačnovské peníze; říkalo se, že lačnovský kostel stojí v Bratřejově (srovnej ODEHNAL 2010, 298–299).

Dne 24. listopadu 1864 byl Bartoš ustanoven farářem ve Vizovicích, kam přišel 17. ledna 1865 (ZBAVITEL 1939, 6–8). „*Od časů děkana Tadeáše Brayera nebylo ve Vizovicích horlivějšího a záslušnějšího faráře nad něho.*“ (Brayer zemřel v roce 1780.) Za prusko-rakouské války udělal P. Bartoš z vizovické fary útulek pro raněné vojáky, za což byl odměněn zlatým záslušným křížem s korunou (22. října 1866). Ještě toho roku (1866) pak vypukla cholera: když pominula, postavil Bartoš na poděkování Bohu ze sbírek farníků kapli na Karažijce zasvěcenou Panně Marii Růžencové, která byla posvěcena roku 1873. – Aby farníci v Bratřejově měli k víře blíž, pojal úmysl vystavět v Bratřejově kostel a faru. Základní kámen byl položen v dubnu roku 1871, protože však sbírky rostly pomalu, byl kostel dokončen až v roce 1890; vzhledem tato novogotická stavba zasvěcená svatým Cyrilu a Metoději poněkud připomíná klobouckou/potečskou cyrilometodějskou kapli. „*Dobročinnost jeho vynikala zvláště při živelních pohromách. Když v srpnu r. 1887 zničil děsný požár ve Vizovicích 349 stavení, byl děkan B. v čele pomocného komitétu a sám živil v prvních týdnech 20 nešťastných vyhořelých. Také po průtrži mračen a povodni r. 1891 byl děkan Bartoš největším dobrodincem.*“ V roce 1891 věnoval P. Bartoš svůj dům čp. 14 fondu farního chudobince, „*aby v něm mohlo 6 nuzných žen naléztí útulek na stáří*“. V roce 1882 se stal děkanem, roku 1893 asesorem arcibiskupské konzistoře. (ČIŽMÁŘ 1933, 289–291; ZBAVITEL 1939, 3–29; ODEHNAL 2011b, 261)

P. Jan Bartoš, „*skuteč. [ný] kn. [řecí] arcib. [iskupský] rada, konsistoriální asessor, děkan, farář ve Vizovicích, majitel zlatého záslušného kříže s korunou, syn Františka Bartoše, měšťana ve Frenštátě, a jeho manželky Veroniky z rodu Jana Klimečka, soukromníka z Frenštátu*“, zemřel ve Vizovicích ve věku sedmdesáti let 13. června 1899 (MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 4939). V citované matrice křtů je matka P. Bartoše jmenována jako dcera Jana Klimíčka.

Hřbitov, márnice

Říšský zákon č. 68/1870, „*jenž se týče organisace veřejné služby zdravotní*“, v § 2 odstavci g říká (Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené. Rok 1870. Vídeň 1870, 125–126), že státní správě přísluší „*přihlížeti k ohledání mrtvých a k tomu, aby se plnily zákony o pochovávání mrtvých, o místech pohřebních*

a o vykopávání i převážení těl mrtvých, jakož jí přísluší přihlížeti k mrchovištím a ra-sovnám“. Paragraf 3 odstavce d pak obcím přikazuje „zřizovati a chovati v dobrém způsobu komory umrlčí a hřbitovy a dohlížeti k nim“ (§ 4 pak upravoval přenesenou působnost obcí, § 4 odstavce b: „přihlížeti k tomu, aby se zachovávaly nařízení a předpisy o pohřbích, pokud se týkají policie zdravotní“, § 4 odstavce c: „ohledá-vati mrtvé“). Hřbitovy měly tímto zákonem daný charakter veřejných zdravotnic-kých ústavů; zákon byl účinný až do roku 1951. Obce tedy měly povinnost zřizovat a spravovat své hřbitovy, tato povinnost ale nezakládala obcím právo na vykonání pohřbu. Doplňme, že se hřbitovy od této doby dělily na hřbitovy konfesní a hřbitovy komunální neboli obecní.

Původní kloboucký hřbitov obkružoval farní kostel. Z počátku 17. století máme zprávu o hřbitovu novém, což bylo bezesporu důsledkem dynamického demogra-fického růstu města v 16. století (ODEHNAL 2018c, 21);²⁴ „kerchov nový“ se nacházel v prostoru dnešní farní zahrady: k roku 1828 je označen jako parcela č. 66 a jako vlastník je uvedena obec. – Počátkem 30. let 19. století pak byl zřízen cholero-vý hřbi-tov v dnešním Záhumení, za zahradou čp. 30.

Hřbitov v současné poloze byl založen v roce 1846. Dne 25. listopadu 1846 byla se-psána smlouva o směně pozemku „za humny vulgo nad zahradou“ parcelní č. 1525, totiž jednoho jitra a osmdesáti sáhů (asi 5900 metrů čtverečních) z celkových dvou jiter a 369 sáhů (asi 12 170 metrů čtverečních) výměry parcely. Stranami smlouvy byli jednak kloboucký farář – Alois Eichler, jednak osm ke kloboucké faře přiřazených vesnic. P. Eichler jako představitel farního úřadu směnil „aus Liebe zu seinen Pfarr-kindern“ tento pozemek (a zřekl se vlastnických práv k pozemku, dokud bude ten-to využíván jako hřbitov) za „beiden reduzirten Leichenhöfe“, a sice parcelní č. 66 (o výměře 505 čtverečních sáhů) a parcelní č. 602 (o výměře 230 čtverečních sáhů), ležící v Záhumení za domem čp. 30 (ve smlouvě je chybně uvedeno, že šlo o za-hradu za čp. 36). Účelem směny bylo zbudování nového hřbitova pro jmenované obce. Ztracené užitky – tráva, stromy a tak podobně – měly být faře náležitě nahra-zeny (FÚVK, inv. č. 11).²⁵ Do středu hřbitova byl ze hřbitova starého přenesen kamen-ný kříž z roku 1786, kolem něho byly vysazeny čtyři lípy. Plocha hřbitova byla k roku 1878 označena jako parcela č. 1525/1.

Během let ale místo na hřbitově docházelo. Dne 18. února 1876 zaslal okresní hejt-man farnímu úřadu dopis, že podle oznámení okresního lékaře je kloboucký hřbi-tov pro osm přiřazených obcí nedostatečný („unzureichend“); vyzývá tedy farní úřad k zahájení potřebných kroků vedoucích k rozšíření hřbitova a žádá o zaslání přehledu o počtu nebožtíků pochovaných na tomto hřbitově za posledních deset let (FÚVK, inv. č. 11). Dne 23. dubna 1876 se sešel kloboucký obecní výbor, aby se zabýval výnosem uherskobrodského hejtmanství z 10. dubna, „že kloboucký hřbi-tov s ohledem na obyvatelstvo zde přifárněné malý jest a že tedy představenstvo obce města Klobouk s dorozuměním zdejšího kostelního výboru do 24. t. m. místo ku zvětšení tochtu hřbitova vyhledati a na tomto dni komisi, kterou toto c. k. okresní hejtmanství odbývati bude, vykázati má. Následkem tochtu nařízení ohlédlo před-stavenstvo obce s předsedů kostelního výboru místnosti neb place kolo hřbitova a nahlédlo, že by se nynější hřbitov zvětšiti dal z polnosti vedle něj ležící. Poněvadž ale toto důležitá věc jest, tak se ustanovilo na dnešní den zasedání obecního výboru ku poradě této věci.“ Zastupitelé rozhodli: „Pro pohodlnost obyvatelstva našeho má

se rolí k zdejší faře patřící od východní strany k zvětšení hřbitova komisi politické vyká-
zat.“ – 30. září 1877 bylo rozšíření hřbitova druhým bodem jednání obecního výboru:
„Obec kloboucká koupila od Frt. Bařinky pod krchovem rolí za 370 zl. ku zvětšení te-
hoto kerchova, a to z té příčiny, poněvadž toho sanytelní [tj. sanitární – pozn. autor]
předpisy žádají a také c. k. okresní hejtmanství hned loňského roku zvětšení hřbitova
nařídilo. Zde jest tedy otázka, zdali město Klobouk od přifárněných obcí náhradu
dle přímé daně žádati má.“ Zastupitelé schválili kup dotčeného pozemku, „hřbitov
se má tedy zvětšit a kolo něj, t. j. jak nynějšího, tak nového hřbitova, hráza vyhodit,
a pak kupní cenu 370 zl., jakž vzešlé útraty ohledně vyhodění hráze a vysazení živé-
ho plota v této hrázi, na vše městu Klobouk a přifárněným obcím předepsané přímé
daně rozvrhnout a tedy celú tuto záležitost s dorozuměním kostelního výboru provést“
(AMVK, inv. č. 22). Doplňme, že 17. září 1877 bylo na zakoupení tohoto pozemku
vydáno ze hřbitovního fondu dvě stě zlatých (FÚVK, inv. č. 7).

K roku 1828 byla celá plocha dnešního hřbitova majetkem fary, jednalo se o pole –
parcela č. 1525. V okolí – přesněji: západně a severně – měli pozemky jen hospodáři
čp. 108 (Rozina Bařinková) a 109 (František Bařinka). Pohled do mapy k roku 1878 je
již v tomto směru pestřejší (MZA Brno, fond D 9 Indikační skici, inv. č. 2798, kart. 668):
parcela č. 1525 je rozdělena na dvě části, přičemž část č. 1525/1 je vedena jako
hřbitov, mezi vlastníky západně a severně položených parcel vidíme opět čp. 108
a 109, ale i čp. 104 (parcela č. 1529/1), čp. 168 (parcela č. 1530/3), čp. 497 (parcela
č. 1529/2) a také obec (parcela č. 1530/1). Je zjevné, že právě tuto parcelu, totiž
parcelu č. 1530/1, obec odkoupila v roce 1877 od Františka Bařinky; dnes výmě-
ra této parcely činí 2114 metrů čtverečních, je majetkem římskokatolické farnosti
a jako způsob využití uvádí katastr „pohřebiště“. Skutečností ale je, že ani v sedmde-
sátých letech 19. století ani dnes na této parcele hřbitov není. Z pohledu roku 1877
bylo nicméně přikoupení 21 arů jistě velmi dobrou perspektivou. Proč parcela tehdy
nebyla k rozšíření hřbitova nakonec využita, nevíme.

K podstatnému rozšíření hřbitova východním směrem došlo na podzim roku 1880.
Dne 21. října 1880 byly datovány dvě kupní smlouvy, díky kterým nabylo kloboucké
farní beneficium parcely č. 529 (398 čtverečních sáhů, pole s pasínkem, koupeno
za 350 zlatých od Františka Vyskočilíka, měšťana čp. 167) a 530 (404 čtvereční sáhy,
pole s pasínkem, koupeno za 350 zlatých od Františky Fojtíkové rozené Boženkové,
držitelky poloviny domu čp. 307), celkem se tedy jednalo o 802 čtvereční sáhy po-
zemků, tedy asi 1440 čtverečních metrů, které byly připojeny k farní louce parcelní
č. 3401. Byla to náhrada za 802 čtvereční sáhy, o které byl rozšířen stávající hřbitov
na parcele č. 1525. – 17. října 1881 pak psal P. Antonín Přemyslovský na arcibiskup-
skou konzistoř, že „za příčinou rozšíření dosavadního hřbitova v Kloboucích zakou-
pena byla od farnosti pohraniční částice“, která již je nyní se hřbitovem spojena
a „společnou ohradou ohraděna“: pan farář žádal konzistoř o povolení posvěcení
nové části hřbitova (FÚVK, inv. č. 11). Hřbitov byl posvěcen 1. listopadu 1881 (ODE-
HNAL 2014, 62).

Dne 6. srpna 1882 byly na schůzi valaškoklobouckého kostelního konkurenč-
ního výboru ujednány poplatky za vykoupení místa pro hroby na novém i starém
hřbitově; novým hřbitovem se rozumí část, o níž byl hřbitov starý rozšířen v letech
1880–1881; někdy před rokem 1900 byl v centru „nového hřbitova“ vztyčen kříž
z dílny kroměřížského sochaře a řezbáře Ferdinanda Neumanna. Za místo pro hrob

mimo řadu s křížem dřevěným se měly platit dva zlaté; za místo pro hrob mimo řadu „s kamenem neb železným křížem“ se mělo platit pět zlatých, a to na dobu 25 let (pokud by ale bylo do téhož hrobu v příštích letech někdy znovu pohřbíváno, mělo být opět zapláceno pět zlatých, přičemž od dané chvíle by bylo nově počítáno oněch 25 let); za čtvereční sáh pro hroby mimo řadu „a na budoucnost“ se mělo platit 15 zlatých. Poplatky byly splatné u farního úřadu a měly být využívány k opravám starého i nového hřbitova. Budiž dodáno, že na zakoupené místo musel být na náklady kupce pořízen kolkovaný revers, a to ve dvojím vyhotovení, z nichž jedno mělo být uschováno u farního úřadu (FÚVK, inv. č. 11).

V roce 1883 bylo za blíže neurčené opravy hřbitova zapláceno 45 zlatých, roku 1884 byly do hráze kolem hřbitova vysazeny dva tisíce smrčků, a to v ceně šest zlatých a sedmdesát krejcarů (KKVVK, inv. č. 6).

Márnici na mapovém obraze města z roku 1878 ještě nevidíme, byla postavena v roce 1886 v jižním rohu části, o níž byl hřbitov před pěti lety rozšířen. Dne 18. dubna 1886 se kloboucký kostelní konkurenční výbor usnesl „mrtvolníci na novém hřbitově z tvrdé hmoty postaviti“, stavební výlohy měly být uhrazeny z poplatků za vykupování míst pro hroby na starém a novém hřbitově, a to dle usnesení z 6. srpna 1882, podle kterého jsou tyto poplatky určeny právě na správu starého a nového hřbitova. Již 20. dubna 1886 požádal kostelní konkurenční výbor městský úřad o povolení stavby, totiž o vyhledání vhodného místa a následné udělení povolení, přitom bylo projevováno přání „od předložení nákresu odejít, an to jen jednoduchá stavba bude“; objekt je označován jako „mrtvolnice čili kostnice“ či „mrtvolnice čili zvlášť kostnice“. Tomuto přání ovšem nemohlo být vyhověno, a tak se stavební řízení na místě konalo až 26. června, přičemž byl sepsán „ohledací protokol“ (FÚVK, inv. č. 11), 30. června pak byla stavba úředně povolena, bylo jí dáno „politické povolení“; stavba – z tvrdé hmoty, se šindelovou střechou a o půdorysu 4 x 7,5 metru – ovšem musela být provedena dle stavebních předpisů. P. Přemyslovský při jednání komise upozornil, že márnice postavená „z peněz čistě katolických“ se stane součástí katolického hřbitova, „a proto také jen pro katolíky upotřebena býti může dle platných katolických zásad, a vylučuje se jakýmkoliv nároky [užívat ji pro] všechny jinověrce, i jména jakéhokoliv“ (FÚVK, inv. č. 11). S pracemi se začalo v červenci, na konci října již bylo hotovo. Dne 2. listopadu 1886 zaslal kostelní konkurenční výbor farnímu úřadu účet za stavbu znějící na 416 zlatých 34 krejcarech, zbývalo ještě doplatit 266 zlatých 34 krejcarů (FÚVK, inv. č. 11; KKVVK, inv. č. 8).

V září 1888 se konala jednání „stran zavedení pořádku ohledně položení hrobů a k nim vedoucích chodníků čili cest na starém hřbitově zde“; realizace byla svěřena P. Přemyslovskému, Antonínu Šuchmovi, předsedovi kostelního konkurenčního výboru, a starostovi města Františku Bratmannovi (KKVVK, inv. č. 6).

Druhým bodem jednání klobouckého zastupitelstva konaného 19. července 1896 bylo od okresního hejtmanství nařízené „odstranění vad zdravotních“: jednak zřízení „isolované nemocnice“, jednak „mrtvolnice na hřbitově má se jak nařízeno opravit“.

Jedním z podnětů generální vizitace provedené v červenci 1900 bylo doporučení upravit hřbitov, aby byl „vkusně uspořádán a o to aby bylo postaráno, by byly hroby v určitém pořádku a ti, jichž [se to] týká, aby je nezanedbávali“. I přesto, že „není to právě zákonem nařízeno“. Podle doporučení konzistoře měl kloboucký farní úřad za tímto účelem vejít v jednání s představiteli města, „jak by se měl hřbitov uspořádat“.

Dále konzistoř doporučila zvolit tři či čtyřčlenný hřbitovní výbor, který by na hřbitov „pod dozorem správce duchovního“ dohlížel. Dozvídáme se to z dopisu P. Antonína Přemyslovského z 14. května 1901, kde také čteme, že již v minulém roce proběhly na hřbitově jisté práce. Dne 20. května 1901 z města panu faráři odepsali, že do hřbitovního výboru byli jmenováni Antonín Zima, Antonín Šuchma a Josef Sušil a že představenstvo města bude tuto záležitost „co možno jen podporovati“. Nyní tak byl s aktivitou na řadě právě hřbitovní výbor (AMVK, inv. č. 341).

V únoru 1907 se valašskokloboucké zastupitelstvo zabývalo otázkou zřízení hřbitovů v přifařených obcích: „*Usneseno jednohlasně požádati c. k. okresní hejtmanství o zamezení hromadného pochovávání mrtvol na zdejšíh hřbitově, jelikož vyslovují se obavy, že by epidemické nemoce sem zavlečené býti mohly, poněvadž přífarní obce při vypuknutí epidemických [nemocí] převážejí mrtvoly jinými vesnicemi, pak přes celé zdejší ulice a náměstí a zastavují se v hostincích, domech a též v obchodech, a z těchto důvodů jest tedy zapotřebí, by si přífárněné obce pro případ vypuknutí epidemických nemocí obecní hřbitovy pořídily.*“²⁶ – Dne 15. března 1907 poslala kloboucká městská rada okresnímu hejtmanovi žádost o to, aby hejtmanství osmi ke Kloboukám přifařeným obcím nařídilo zřízení hřbitovů „pro ten případ“, tedy pro případ vypuknutí epidemických nemocí, a dokládá, že právě v důsledku stávající situace „*mohlo se státi, že před nějakým časem zavlečena byla buď z Cichova, neb z Poteče do Klobouk spála*“ (AMVK, inv. č. 341).

Z farní kroniky pak získáváme další důležité zprávy o rozvoji klobouckého hřbitova: „*Již v Pánu zesnulý arcikněz Přemyslovský chtěl hřbitov uspořádati, aby nebyly hroby kam který. Hřbitov rozdělen na 3 části cestami a v prostřední části rozměřeny 4 dvojřady hrobů (vždy dvě řady hrobů odděleny cestou). Ale pro odpor některých farníků upustil od dalšího pořádání a jeho nástupce rovněž si netroufal. Teprv až se stal starostou v Kloboukách a předsedou kostelního konkurenčního výboru rozhodný katolík Jan Pechanec, čís. 451 [stal se jím v říjnu 1923 – pozn. autor], dali jsme se do pořádání hřbitova. Pořízen nejdřív hřbitovní řád a předložen ku schválení okresní správě politické v Uh. Brodě a arcib. konsistoři. Pak hřbitov zvětšen o přikoupenou část (17 arů) od farní zahrady²⁷ a vykopány všechny hráze – ploty smrkové. Hřbitov oplocen drátem a živým plotem. Hřbitov rozdělen, rozměřen na samé dvojřady hrobové, dvojřady odděleny od sebe cestičkami. Každý hrob má své číslo. Pořízeny mapy hřbitova a knihy, do nichž se každé úmrtí zanáší. Hřbitov osázen břízami a štěpovaným hlohem. Se sázením břízí měli jsme nehodu. Vysadili jsme na jaře 1925 dvě stě kusů bříz, ale všechny uschly. Byly prý již přerostlé. Pak jsme na podzim vysadili 200 kusů bříz dvouletných, a ty dosud [psáno na jaře 1927, dnes už z nich na hřbitově neroste ani jedna – pozn. autor] pěkně rostou. Do plotů vysadili jsme akáty, ale ty hned první zimu byly od zajíců ohlodány až k zemi. Při rozměřování hřbitova nejvíc byl nápomocen p. Augustin Friedl, obchodník zdejší. Mnoho půldnů ochotně obětoval na rozměřování. Mapy hřbitovní zhotovil farář. Při té příležitosti též rozšířena cesta ke hřbitovu. Z farní zahrady odstoupena část pozemku a za to hřbitovní fond pořídil plot okolo cesty ke hřbitovu vedoucí. Když jsme začali rozměřovati cesty mezi hroby a byli jsme nuceni z některých hrobů ubrati na cesty, dostalo se nám mnohých trpkých slov. O tuto odměnu rozdělil se farář se starostou a pokračovali dále bez ohledu, zdaž komu vhod či ne. A nyní, když jest již téměř vše rozděleno, řeči ustávají a pořádek na hřbitově se zamlouvá.*“ (Eichlerova kronika, ff. 202v–203r)

Beseda Cyril Metoděj (1901)

František Václav Peřinka napsal, že „Beseda Cyrill a Methoděj“ vznikla roku 1902 (PEŘINKA 1905, 58). Podrobnější písemné prameny k této události nejsou k dispozici. Ve spolkovém katastru byla beseda úředně registrována (MZA Brno, fond B 40/I Zemský úřad Brno, kn. 436) jako „Slovanská katolická řemeslnicko-živnostenská beseda Cyrill Methoděj“ k 28. únoru 1901 (spis č. 6386). Dochovala se pamětní medaile, vydaná jako „upomínka na 10ti leté trvání a svěcení praporu Besedy Cyrill a Methoděj“ (soukromá sbírka). Slavnost se odehrála 5. července 1910, jak čteme na pamětní medaili, ale také na spolkovém praporu i jedné ze dvou praporových stuh (Městské muzeum Valašské Klobouky /dále jen MMVK/, Historická a etnografická sbírka, inv. č. 4560). Podle Šerého paměti (které jsou ale často nepřesné a zkreslující) by založení cyrilometodějského spolku spadalo do roku 1901, nápis na pamětní medaili se hlásí k roku 1900. Informace spolkového rejstříku nám dává vědět, že přípravné práce týkající se založení spolku (ustavující výbor, vypracování stanov a komunikace s úřady, první nábor členů) se odehrály v závěru roku 1900, úřední registrace a ustavující valná hromada proběhly v prvních měsících roku 1901.

O činnosti spolku máme jen torzovité informace: spolek pořádal – jako mnohé další – výlety (v muzejních sbírkách se nachází plakát zvoucí k cyrilometodějské kapli na výlet s dožatou z roku 1906: MMVK, Archiv, K 61/19), jejichž cílem bylo mimo jiné také získání finančních prostředků na činnost; aktivně se hlásil k jubileím habsburského domu (oslavy 60 let panování Františka Josefa I. a pamětní medaile k této události z roku 1908 (MMVK, Archiv, K 103/30), ve zvacím dopisu (MMVK, Archiv, K 19/18) je nicméně připomínáno i pětileté výročí úřadu papeže Pia X.).

Spolkový prapor má rozměry 178 x 156 cm. Avers je červený a je lemován modrým pásem zdobeným vyšíváním vegetabilním motivem. Ve středu aversu je umístěna aplikace: malba zobrazující svaté Cyrila a Metoděje, v pozadí vidíme Velehrad. Kolem malby je zlatou nití vyšit nápis: nad malbou „Beseda Cyrill Methoděj“, pod malbou „Val. Klobouky, 19 5./7. 10.“. Reversní strana praporu je velmi poškozena; je bílá a je lemována modrým rámem prokvetlým vegetabilním motivem. Ve středu je vyšita kompozice symbolů: kříž, hořící srdce, kotva a růže šípková. Kolem výšivky je zlatou nití vyšit nápis: nahoře „V kříži práci a vědění“, dole „jest naše spasení.“. Dvě praporové stuhy, opět zdobně vyšíváné zlatou nití a spojené mašlí, mají z jedné strany červenou a z druhé bílou barvu. Na první je v bílém poli vyšit nápis „Věnováno příznivkyněmi 5./7. 1910.“, na druhé v bílém poli je nápis dokončen: „Besedě Cyril Methoděj“; ve špičce stuh jsou zdobně vyšity iniciály BCM a VK. Prapor i stuhy mají zlaté třásně. Žerď ani její případná špička se bohužel nedochovaly.

Orel jako tělocvičný odbor Besedy Cyril Metoděj (1909), Lidový dům (1922)

Odbor cyrilometodějské besedy – Orel – zde byl vzpomenut již v souvislosti s oslavou kněžského jubilea Jana Pírka v květnu 1910. Důležitá je zpráva z jednání klobouckého zastupitelstva z 16. prosince 1909: místní školní rada předložila zastupitelstvu stížnost „řemeslnicko-živnostenské Besedy „Cyril Metoděj“ proti nepovolení používání školní tělocvičny ku cvičení dorostu Besedy“. Kloboucký Orel tedy vznikl jako tělocvičný odbor Besedy Cyril Metoděj pro její dorost, mládež. Nově postavená školní tělocvična ovšem byla každodenně využívána Sokolem – střídají se zde po

večerech muži, ženy a dorost, „což již delší dobu zařízení a tudíž času ku cvičení jednoty jiné nebývá“. O využívání právě stavěné školní tělocvičny sokolskou jednotou hovořili zastupitelé na svém jednání 12. května 1907, věc byla nicméně odkázána do kompetence místní školní rady: ta žádost Sokola kladně vyřídila (AMVK, inv. č. 23; protokoly o schůzích obecního výboru a obecního zastupitelstva, únor 1908–červen 1928, zatím dočasně uloženy v Městském muzeu Valašské Klobouky). – Založení Orla jako tělocvičného odboru cyrilometodějské besedy můžeme položit do roku 1909, tedy již do roku, v němž má Orel obecně své počátky. Nicméně jako samostatný spolek byl místní Orel úředně registrován až k 15. lednu 1920 (MZA Brno, fond B 40/I Zemský úřad Brno, kn. 436), a to jako „Československý Orel, místní jednota“ (spis č. 3422).²⁸

Poměrně záhy vstoupil valaškokloboucký Orel také do krásné literatury. V roce 1912 otiskl Jaroslav Hašek v *Karikaturách* satirickou povídku *První všeorlí slet na Svätém Kopečku u Olomouce*, kde jako sedmý bod programu sletového dne zařadil: „Upalování Julia Myslíka a Pelanta pod širým nebem. Dramatická báseň, sehraje dramatický odbor Orlů z Valašských Klobúk.“ (HAŠEK 1955, 176)

Dne 10. května 1922 se v Kloboukách konala schůze výboru připravujícího založení spolku „Lidový dům“: „Svolavatel Jan Pechanec vítá přítomné a sděluje, že při poslední valné hromadě Lidové jednoty zplnomocnění byli J. Pechanec, I. Kremel a Al. Raška, by hledali vhodný dům na zřízení spolkových místností.“ A „příležitost vhodné koupě“ se naskytla: jednalo se o dům na náměstí čp. 186, patřící Františku Ludikovskému. Na schůzi, již byl Ludikovský přítomen, bylo jednohlasně usneseno spolek s názvem Lidový dům založit, předložené stanovy byly schváleny, Pechanec, Kremel a Raška byli pověřeni realizací koupě, cena ale neměla být vyšší než 80 000 korun. Na další schůzi, konané 5. června, byla koupě domu schválena, Ludikovský „z lásky ke katolické věci prodal svůj dům za cenu poměrně levnou 70 000 K kromě výměny“, potřebný obnos měl být vypůjčen od Raifeisenky (MMVK, Archiv, K 14/12: jedná se o knihu protokolů spolku od jeho založení až do 22. června 1948). Kupní smlouva byla stvrzena 18. května 1922 (Katastrální úřad pro Zlínský kraj, Katastrální pracoviště Valašské Klobouky, pozemková kniha Valašské Klobouky, vložka č. 179). K 23. červnu 1922 byl spolek Lidový dům zapsán do spolkového rejstříku (MZA Brno, fond B 40/I Zemský úřad Brno, kn. 436). – Takto vedle sebe fungovaly cyrilometodějská beseda, Orel a Lidový dům. Aktivita besedy a Lidového domu se do značné míry překrývaly, nesporné bylo i překrytí personální. Dne 7. listopadu 1922 se konala společná výborová schůze všech tří spolků; stejně tak 5. dubna 1923, na této schůzi bylo ujednáno, aby se výborové schůze cyrilometodějské besedy konaly společně s výborovými schůzemi Lidového domu: „kvůli úspoře času“. Osmý duben 1923 byl termínem, kdy se po sobě konaly valné hromady besedy a Lidového domu. Společně všechny tři spolky také 31. března 1923 oslavily Vzkříšení – „i s praporem“. Výborová schůze Lidového domu, konaná 27. ledna 1924, určila termín valné hromady všech tří spolků na 3. únor 1924. Zdá se, že tato situace byla neudržitelná, scénu nakonec vyklidil spolek řekněme mateřský: cyrilometodějská beseda. Přesné datum ukončení její činnosti neznáme, ještě 28. října 1924 se společně s Lidovým domem a Orlem – „i s praporem“ – zúčastnila oslav vzniku republiky. Ukončení činnosti besedy lze spojit zřejmě s rokem 1925, případně počátkem roku 1926. Dne 13. května 1926 bylo na valné hromadě Lidového domu navrženo, aby knihovna besedy byla přidělena Orlu

(„ponecháno k vyřízení“). A na valné hromadě Lidového domu konané 29. dubna 1928 byl podobně vznesen návrh, aby „nástroje, které Beseda Cyrilo-Methoděj připísané měla, aby na jméno Orla připsáno bylo“, což bylo následně schváleno. – Orel, který měl za sebou republikovou strukturu, a Lidový dům s novou energií spojenou s pořízením a vybudováním spolkové budovy tak svým způsobem pohltily čtvrt století fungující cyrilometodějskou besedu. Její prapor byl ale nadále využíván jako symbol katolických aktivit, jako společný, sjednocující prapor; například u záznamu o slavnosti Vzkříšení v roce 1928 čteme, že „spolek se zúčastnil s praporem“ (MMVK, Archiv, K 14/12).

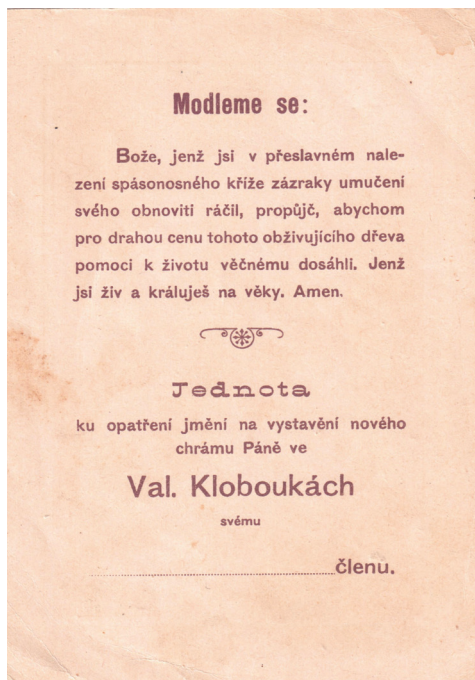
Obr. 1: Hrob P. Františka Svačiny, oběti cholerové epidemie z roku 1866, 2020.
Foto P. Odehnal.

Obr. 2: P. František Žák, výřez ze skupinového snímku Besedy Dobrovský.
Městské muzeum Valašské Klobouky, Fotoarchiv, inv. č. 5668.

Obr. 3: P. Antonín Přemyslovský, 1890. Městské muzeum Valašské Klobouky,
Fotoarchiv, inv. č. 829.

Obr. 4: Lístek pro členy Jednoty ku opatření jmění na vystavění nového chrámu Páně ve Val. Kloboukách. Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 103/29.

Obr. 5: Mše svatá sloužená na klobouckém náměstí v závěrečný den generální vizitace, 15. červenec 1900. Městské muzeum Valašské Klobouky, Fotoarchiv, inv. č. 5914.

Obr. 6: Mše svatá sloužená na klobouckém náměstí v závěrečný den generální vizitace, 15. červenec 1900. Městské muzeum Valašské Klobouky, Fotoarchiv, inv. č. 6120.

Obr. 7: Z pouti na Hostýn, 14. 9. 1907 (sobota, svátek Povýšení svatého Kříže). Na louce v Hostýnských horách památeční snímek pořídil kooperátor Vincenc Černoch. Městské muzeum Valašské Klobouky, Fotoarchiv, inv. č. 4259.

Obr. 8: Svíce, kterou si kterýsi Klobučan přinesl z pouťi do Mariázell. Městské muzeum Valašské Klobouky, Historická a etnografická sbírka, inv. č. 1880.

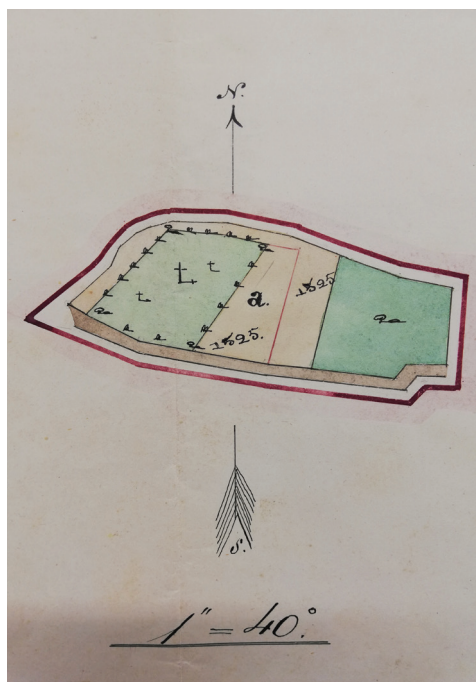
Obr. 9: P. Jan Pírek, snímek na náhrobku, 2020. Foto P. Odehnal.

Obr. 10: Místo posledního odpočinku P. Antonína Přemyslovského (vlevo) a P. Jana Pírka, 2020. Foto P. Odehnal.

Obr. 11: Valaškokloboucký hřbitov a jeho okolí, 1878. Moravský zemský archiv v Brně, fond D 9 Indikační skici, inv. č. 2798, kart. 668.

Obr. 12: Rozšíření hřbitova v letech 1880–1881 o část parcely č. 1525 označenou písmenem „a“. Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Farní úřad Valašské Klobouky, inv. č. 11.

Obr. 13: Plakát, kterým zve cyrilometodějská beseda veřejnost na výlet s dožatou, 1906. Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 61/19.

Obr. 14: Pamětní medaile Besedy Cyril Metoděj k příležitosti 60 let panování Františka Josefa I. (revers), 1908. Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 103/30.

Obr. 15: Spolkový prapor Besedy Cyril Metoděj (avers). Městské muzeum Valašské Klobouky, Historická a etnografická sbírka, inv. č. 4560.

Obr. 16: Spolkový prapor Besedy Cyril Metoděj (revers). Městské muzeum Valašské Klobouky, Historická a etnografická sbírka, inv. č. 4560.

Obr. 17: Spolkový prapor Besedy Cyril Metoděj, praporové stuhy. Městské muzeum Valašské Klobouky, Historická a etnografická sbírka, inv. č. 4560.

Obr. 18: Svěcení praporu Besedy Cyril Metoděj, 5. červenec 1910. Městské muzeum Valašské Klobouky, Fotoarchiv, inv. č. 10 485.

Obr. 19: Pamětní medaile Besedy Cyril Metoděj k příležitosti deseti let spolku a svěcení praporu (avers), 1910. Soukromá sbírka.

Obr. 20: Pamětní medaile Besedy Cyril Metoděj k příležitosti deseti let spolku a svěcení praporu (revers), 1910. Soukromá sbírka.

Prameny:

Farní úřad Valašské Klobouky, Archiv, účetní doklady z let 1857–1865.

Katastrální úřad pro Zlínský kraj, Katastrální pracoviště Valašské Klobouky, pozemková kniha Valašské Klobouky, vložka č. 179.

Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 14/12; K 14/13; K 14/13a; K 19/18; K 61/19; K 103/30; protokoly o schůzích valašskoklobouckého obecního výboru a obecního zastupitelstva, únor 1908–červen 1928 (dočasné uložení).

Městské muzeum Valašské Klobouky, Historická a etnografická sbírka, inv. č. 4560.

Moravský zemský archiv v Brně, fond B 40/II Zemský úřad Brno, kn. 436.

Moravský zemský archiv v Brně, fond D 9 Indikační skici, inv. č. 2798, kart. 668.

Moravský zemský archiv v Brně, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 4067, 4822, 4823, 4867, 4868, 4939, 9202, 9736, 11 951 a 12 616.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond Okresní úřad Uherský Brod, inv. č. 872, kart. 1110 a 1111; inv. č. 965, kart. 1161 a 1162; inv. č. 1054, kart. 1222, 1223 a 1224; inv. č. 1144, kart. 1283 a 1284; inv. č. 1232, kart. 1355 a 1356.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Archiv města Valašské Klobouky, inv. č. 22, 23 a 341.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Archiv obce Poteč, inv. č. 7.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Farní úřad Valašské Klobouky, inv. č. 7 a 11; tzv. Eichlerova kronika (bez evidence uložení).

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Kostelní konkurenční výbor Valašské Klobouky, inv. č. 6, 8 a 13.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Národní škola Valašské Klobouky, inv. č. 421 a 422.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Občanská záložna Valašské Klobouky, inv. č. 2.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Spolky Valašské Klobouky, Beseda Dobrovský, inv. č. 1, 3, 4 a 19.

Státní oblastní archiv v Zámruku, fond Sbírka matrik Východočeského kraje, inv. č. 4104, sign. M-6 5425.

Zemský archiv v Opavě, fond Sbírka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 1397, sign. P IV 8; inv. č. 2377, sign. Vs I 11; inv. č. 7612, sign. Št IV 17.

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupská konsistoř Olomouc, G 1, kart. 4701; G 3, kart. 4855.

Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené. Rok 1870. Vídeň 1870.

Brněnské noviny, 7. 12. 1906, č. 281, 2.

Brünner Zeitung, 23. 7. 1863, č. 166, 1364; 10. 11. 1870, č. 261, 1053; 8. 7. 1878, č. 153, 617; 16. 8. 1878, č. 186, 749; 13. 12. 1878, č. 287, 1171.

Čech 27, 11. 11. 1895, č. 258, 2.

Lidové noviny 10, 5. 2. 1902, č. 29, 7; 21. 5. 1902, č. 115, 4; 29. 7. 1902, č. 172, 7.

Moravská orlice, 9. 6. 1864, č. 130, 3; 12. 4. 1865, č. 84, 3; 8. 7. 1865, č. 153, 3; 8. 3. 1866, č. 54, 3; 11. 9. 1866, č. 203, 3; 29. 9. 1867, č. 224, 3; 4. 5. 1869, č. 101, 2; 14. 3. 1871, č. 60, 2; 16. 7. 1871, č. 160, 2; 21. 11. 1873, č. 268, 3; 21. 8. 1874, č. 190, 2; 18. 4. 1908, č. 91, 2.

Moravské Noviny 12, 8. 5. 1860, č. 37, 146–147; 11. 5. 1860, č. 38, 150–151.

Našinec, 24. 11. 1869, č. 72, 3; 5. 10. 1894, č. 114, 2; 26. 6. 1904, č. 73, 3; 20. 8. 1905, č. 93, 3; 12. 4. 1908, č. 45, 3; 23. 5. 1910, č. 116, 1.

Troppauer Zeitung 98, 15. 9. 1883, č. 211, 4.

Věstník katolického duchovenstva 1, 1900–1901, 25. 2. 1901, č. 11, 4.

Vlasť 31, 1914–1915, 380.

Literatura:

ČERNUŠÁK, T. 2004: Vysoký klérus. Příklad Františka Bauera. In: Fasora, L. – Hanuš, J. – Malíř, J. (eds.): Člověk na Moravě 19. století. Brno, 367–374.

ČIŽMÁŘ, J. 1933: Dějiny a paměti města Vizovic. Brno.

DVOŘÁK, A. 1969/1970: Projev při oslavách 100 let od založení Besedy Dobrovský ve Valašských Kloboukách. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka 1969/70, 38–42.

HAŠEK, J. 1955: Satiry a humoresky. Praha.

MICHNA, P. 2003: Přehled archeologických výzkumů na Moravě a ve Slezsku v roce 2001. Vlastivědný věstník moravský 55, 86–96.

MICHNA, P. 2016: Přehled archeologických výzkumů na Moravě a ve Slezsku za rok 2014 – 2. část. Vlastivědný věstník moravský 68, s. 86–100.

ODEHNAL, P. 2002: Náhrobník Mikuláše Bušíka z roku 1682. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka 3, 6–8.

ODEHNAL, P. 2010: Lačnov. Třicet kapitol z historie obce. Lačnov.

ODEHNAL, P. 2011a: Poznamenání svatých křížů kamenných a litinových v kloboucké farnosti. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka 12, 4–20.

ODEHNAL, P. 2011b: K dějinám újezdské farnosti (do poloviny 20. století). In: FIŠER, Z. (ed.): Újezd, 750 let dějin, 1261–2011. Brno.

ODEHNAL, P. 2014: „Víc byly čase jak nečase.“ Zápisky Antonína Pechance z let 1869–1887. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka 15, 58–69.

ODEHNAL, P. 2015a: Kaple svatých Cyrila a Metoděje v Poteči. In: Ingredere hospes 8. Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Kroměříži, 33–51 a 140–142.

ODEHNAL, P. 2015b: K malířskému dílu Karla Hemerleina a kněžskému dílu Jana Bartoše ve Valašských Kloboukách. In: Ingredere hospes 8. Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Kroměříži, 59–63 a 144–147.

ODEHNAL, P. 2015c: K poznání počátků spolkové činnosti ve Valašských Kloboukách. Čtenářský spolek Casino (Leseverein Casino), Omladina a spolek veteránů. Acta musealia Musea jihovýchodní Moravy ve Zlíně a Muzea regionu Valašsko, Vsetín, 13, 2015/1–2, 32–49.

ODEHNAL, P. 2018a: „Obecní zastupitelstvo sobě takového učitele přáti nemůže, aby smír národnostní porušen nebyl“ K otázce národnostního napětí ve východomoravském okresním městě v 70. a 80. letech 19. století. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka 19, 2–17.

ODEHNAL, P. 2018b: K počestění škol ve Valašských Kloboukách. „Prosíme, aby naše dívky na základě jazyka svého mateřského vychovávány a vyučovány byly“ Valašsko 40, 2018/1, 19–22.

ODEHNAL, P. 2018c: Valašské Klobouky – Osnova paměti. Valašské Klobouky.

ODEHNAL, P. 2019: Demografické krize způsobené epidemiemi neštovic a cholery na jižním Valašsku od konce 18. do závěru 19. století. In: URBANOVÁ, S. – DOKOUPIL, L. – IVÁNEK, J. – PUMPR, P. (eds.): Valašsko – historie a kultura II. Obživa. Ostrava, 296–308.

PAVLÍČEK, T. W. 2017: Výchova kněží v Čechách a jejich role v náboženské kultuře (1848–1914). Praha.

PEŘINKA, F. V. 1905: Val.-Klobucký okres. Vlastivěda moravská. Brno.

PORTLOVÁ, L. 1969/1970: Beseda „Dobrovský“ ve Valašských Kloboukách od svého vzniku do roku 1935 ve světle zápisů a protokolů. *Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka 1969/70*, 1–13.

ŘEPA, M. 2021: Sekularizace. In: CIBULKA, P. – KLADIWA, P. – POKLUDOVÁ, A. – POPELKA, P. – ŘEPA, M.: *Čas změny. Moravský a slezský venkov od zrušení poddanství po Velkou válku*. Praha, 315–337.

SVOBODA, M. [s. a.]: „Bůh sám smilujž se nad ubohou vlastí a uveď ji cestou utrpení na dráhu stálého a jistého blahobytu“. Příčiny, průběh a následky epidemie cholery na Moravě v roce 1866. In: *Morava v době převratů a změn 1848–1918. Sborník příspěvků z odborné konference: Kroměříž, 6. a 7. června 2018*. Kroměříž, 222–241.

ŠERÝ, F. 1931: Z mých pamětí klobouckých I. *Naše Valašsko* 2, 186–189.

ŠERÝ, F. 1932a: Z mých pamětí klobouckých II. *Naše Valašsko* 3, 33–37.

ŠERÝ, F. 1932b: Z mých pamětí klobouckých IV. *Naše Valašsko* 3, 137–140.

ŠERÝ, F. 1932c: Z mých pamětí klobouckých V. *Naše Valašsko* 3, 184–186.

ŠERÝ, F. 1938: Z mých pamětí klobouckých VII. *Naše Valašsko* 4, 204–208.

VALOUŠKOVÁ, K. – OSTŘANSKÁ, I. – KNÁPKOVÁ, P. 2014: Moderní škola napříč třemi staletími. 140 let odborné dřevařské a stavební školy ve Valašském Meziříčí. *Vsetín*.

WOLNÝ, G. 1859: *Kirchliche Topographie von Mähren, I/III*. Brunn.

ZBAVITEL, A. 1939: P. Jan Bartoš. *Frenštát pod Radhoštěm*.

Poznámky:

- ¹ Ve své práci o kněžích valašskokloboucké farnosti začíná Jakub Kratochvíl podrobněji popisovat osudy jednotlivých kněží v zásadě až od P. Ignáce Kremela, tedy od roku 1915. V předcházejících kapitolách jen eviduje Matouše Kristelyho, Františka Seelenfreunda, Antonína Přemyslovského a Jana Pírka a podrobněji se rozepisuje o Janu Bartošovi a Robertu Bartošovi. V závěrečném přehledu kněží pak u P. Neděly, Žáka, Přemyslovského a Pírka uvádí jen torzovitá data, nejméně informací nabízí o Františku Žákoví: „Farář 1868–1878“. KRATOCHVÍL, J. 2005: Příběhy mužů s kolárkem. Medailony zemřelých duchovních správců a kněží-rodáků valašskokloboucké farnosti. Valašské Klobouky, 6–7 a 36–37.
- ² K tématu inspirativně z nedávných prací například PAVLÍČEK, T. W. 2017: Výchova kněží v Čechách a jejich role v náboženské kultuře (1848–1914). Praha.
- ³ Kurzíva v tabulce signalizuje neúplné údaje: pro Jestřabí (farnost Štítná) a Střelnou (farnost Lidečko) není k roku 1869 k dispozici sumář sčítání; pro Újezd, Loučku a Slopné (farnost Újezd) není k rokům 1869 a 1900 k dispozici sumář sčítání.
- ⁴ MZA Brno, fond E 67 Sbírka matrik, inv. č. 4822, 4823, 4824, 4826, 4827, 4830, 4835, 4839, 4847, 4849, 4850, 4851, 4855, 4856, 4859, 4860, 4862, 4866, 4867, 4868, 4871, 4873 a 4875. Velká část matrik je stále uložena na obecních úřadech: Městský úřad Valašské Klobouky, odbor dopravně-správní, oddělení matriky a evidence obyvatel; Obecní úřad Horní Lideč, matrika a evidence obyvatel (narození a úmrtí Lačnov 1910).
- ⁵ V roce 1857 osmkrát křtila – z nouze – porodní bába a osmkrát pohřbíval hrobař (mrtvě narozené děti); v roce 1869 čtyřikrát křtila porodní bába a sedmkrát pohřbíval hrobař; v roce 1880 dvakrát křtila porodní bába a šestkrát pohřbíval hrobař; v roce 1890 pětkrát křtila porodní bába a čtyřikrát pohřbíval hrobař; v roce 1900 desetkrát křtila porodní bába a devětkrát pohřbíval hrobař; v roce 1910 šestkrát křtila porodní bába a šestkrát pohřbíval hrobař.
- ⁶ Otcí studovaných kněží byli švec, řezník, sedlák a krejčí, ve všech případech tak vidíme zvýšený sociální status.
- ⁷ Tato událost bývala v literatuře opakovaně připomínána, viz například PORTLOVÁ, L. 1969/1970: Beseda „Dobrovský“ ve Valašských Kloboukách od svého vzniku do roku 1935 ve světle zápisů a protokolů. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka 1969/70, 1; DVOŘÁK, A. 1969/1970: Projev při oslavách 100 let od založení Besedy Dobrovský ve Valašských Kloboukách. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka 1969/70, 38.
- ⁸ Moravská orlice 3, 12. 4. 1865, č. 84, 3: „Z Valašských Klobouk. [Nový spolek čtenářský.] Radujte se a plesejte s námi, když vám oznamujeme, že i na jižním Valašsku procitl lid náš (ne však veškeren) ze spánku a temnosti, v kteréž klidně jako bez života odpočíval, nevšímaje sobě okolo sebe pracujících dělníků na poli národním. Budete se snad tázat, kdo byl tento buditel, jenž takovou sílu v sobě choval? Jest to velebný pán Tomáš Šmýd, zdejší kaplan. Přišel tento před několika týhodněmi do Valašských Klobouk z Osvětiman, nahlížel nutnost zaříditi čtenářský spolek pro obyvatele našeho města. Myšlenka tato roznítla se v něm tak mocně, že tento muž rychle vybídl i několik měšťanů, zvláště p. Ant. Matyáše, zdejšího mydláře, by k tomu kroku se odhodlali. Umluvili se, započali dílo a jaký byl výsledek toho? Pravím vám – výborný! Neboť na pozvání, kteréžto se písemně rozeslalo, shromáždilo se asi z 50 pozvaných údů 45 v městském pivovaru v neděli dne 2. dubna o 6. hodině. Shromáždění zahájil vel. pán Tomáš Šmýd následující stručnou řečí: „Drazí pánové! Z pozvání jest vám všem známo, že jsme se sem sešli, bychom v přátelském hovoru promluvíli o stanovách pro zdejší čtenářský spolek slovanský, který zaříditi hodláme. Jako nepatrné seménko jsouc do země uloženo, pomo-

cí tepla a vláhý ve velký strom zroste; tak i tento, ačkoliv začátečně třeba i malý spolek ve velký a účelný spolek svým časem vzrůstí má. Chceme-li však toho výsledku se dočkat, musíme ze všech sil toho se uchopiti, a byť by i malé byly, k žádoucím přivedou cíli. Tento spolek bude k tomu účelu zřízen, bychom se společně scházeli a čtením rozličných dobrých časopisů a poučných kněh se vzdělávali, nabyté vědy a zkušenosti společně sobě sdělovali a takto se poučovali, v národní řeči se zdokonalovali, rozličnými dovolenými veselostmi se vyřádili a takto přátelsky se bavili. Promluvíme tedy nejprv o stanovách, pro náš spolek užitečných, dále budeme voliti 9 výborů prozatímných, kteřížto by tyto stanovy slavnému c. k. mor. místodržitelstvu ku schválení zaslali." I čtený c. k. p. aktuár Josef Matulík nenechal proslov tento bez své podpory. Pak se započaly stanovy od vel. p. Tomáše Šmýda čísti, a sice nejprv stanovy čtenářského spolku vídeňského; dále veselské, kteréžto dle uh. hradišských sestaveny jsou, jen že mnoho stručněji. Poslední byly, co se obsahu vůbec týkalo, od přítomných údů za dobré uznány a pak počalo zapisování údův. Musíme však podotknouti, že mnozí, jak ve vídeňských stanovách ta slova: jen ten se může spoluúdem státi, který položí 12 zl., uslyšeli, pomalu ven se vybrali a více jich nebylo k spatření. Oni se snad domnívali, že též i zde 12 zl. co vkladné zapravovati se musí či snad, že jich to nebude ani krejcaru státi? Však časem se tito ještě o jiném přesvědčí. Ostatně tímto odstoupením spolek žádné újmy neutrpí; neboť ostatních 40 údů velikou radost ze zařízení spolku jevílo tak, že směle říci můžeme, že tito mužové statečně vytrvají v díle tak krásném. Pak byl výbor zvolen, a sice z 9 údů se skládající. Pan aktuár Matulík byl za předsedu zvolen. Tento však omlouvaje se rozsáhlostí zaměstnání při c. k. úřadu navrhl vel. p. Fr. Trávníčka, kterýžto, ačkoliv se omlouval, od valné hromady k tomu pohnut byl a takto úřad tento přijal. – Místopředsedou stal se p. aktuár, jednatelem vel. pán Tomáš Šmýd, pokladníkem p. Josef Pržina, výbory pánové Mikuláš Raška, koželužský mistr, Kar. Matyáš, koželužský mistr a bývalý poslanec na sněmu zemském, Ant. Matyáš, koželužský mistr a radní, p. Karel Kalivoda, c. k. kancelářský, a Karel Gessner, poštmistr. Pan aktuár J. Matulík přislíbil, že seč jest vše podporovati chce, načež všeobecně „Sláva“ zaznělo. Dále se rokovalo o výšce vkladného a měsíčního příspěvku; usneslo se na 40 kr. vkladného a 10 kr. měsíčního příspěvku. Peníze se složily. Po krátkém přítelském hovoru rozešla se společnost. Dejž Bůh, by toto horčičné semínko ve velký strom vzrůstlo a mezi své ratolesť velké hromady posud neprobuzených národovců zaujalo. Vytrvalost všem horlivým podporovatelům našeho spolku!"

⁹ Hřbitov ve Valašských Kloboukách, hrob č. 865. V kartuši na litinovém kříži čteme: P. VINC. SVAČINA / KNĚZ-FRANTIŠKÁN / ZEMŘEL 4. X. 1866 VE VĚKU / 26 LET NA EPIDEMII / CHOLERY. Narodil se 13. srpna 1840, v křestní i úmrtní matrice je psán jako František – Franz. Při obnově nápisu tedy došlo ke špatnému čtení: P. VINC vs. FRANC.

¹⁰ Autor uvádí jen dva civilní hroby: z Holešova a Rusavy.

¹¹ Starý Hrozenkov jako Žákovo aktuální místo připomíná WOLNÝ, G. 1859: Kirchliche Topographie von Mähren, I/III, 315.

¹² K oslavě čtyřicetiletého jubilea viz Našinec 40, 26. 6. 1904, č. 73, 3.

¹³ „Ze Vsetína. (Panu dopisovateli ze Vsetína do „Mor. Orlice“ č. 265 ze dne 18. listopadu.) Dokud nedokážete, že by zvláštní příčina, pro kterou jsem se já volby poslední do říšské rady byl neúčastnil, byla jiná, leč nehoda, která mne před volbou byla potkala a která až do dnešního dne nedovoluje mi lóže opustiti – a dokud aspoň jiný skutek můj neuvedete, ze kterého by se souditi dalo, že jsem se zřekl práporu národního a že získati sobě hledím toužebně želanou přízeň hejtmanskou, – prohlašuji vás za lháře a na cti utrhače. Ant. Přemyslovský, farář a místoděkan.“ Moravská orlice 11, 21. 11. 1873, č. 268, 3.

¹⁴ K tématu viz ODEHNAL, P. 2018b: K počestění škol ve Valašských Kloboukách. „Prosíme, aby naše děti na základě jazyka svého mateřského vychovávány a vyučovány byly“ Valašsko 40, 2018/1, 19–22.

¹⁵ „Z Val. Klobouk. [Německo-židovský ples.] Dne 1. února t. r. pořádala židovsko-německá strana svůj ples, jehož se účastnili všichni židé, Němci a renegáti města i okolí. Aby však nabyl ples vyššího lesku, účastnil se ho i p. c. k. okr. soudce Fr. Pěček s choťí. Nedivíme se nikterak sympatiím, jimiž lne pí. radová (bývalá národní česká učitelka) ku straně židovsko-německé, vždyť v „České besedě“ nenalézá dostatek inteligence, a tu raději nesúčastní se plesu besedy a zajde si na německo-židovský „purím“, aneb zajede si na německý ples do Brumova. Podivením nás naplnila přítomnost p. rady i pí. radové na „hasičském plesu“, na kterýž si vyvedla své dvě služky. Milostivá paní! Na ples do „kasina“ se služky nehodily?! – Této „národní ostudy“ si mohl p. rada i jeho paní ušetřiti. – Podotýkati snad netřeba, že na židovsko-německém plesu nescházel i předseda „Katolicko-slovanské besedy Cyrill-Methoděj“ p. arcikněz Ant. Přemyslovský. Inu, hrou v karty s židy a Němci také se napomáhá šíření myšlenky cyrillo-methodějské. Jen tak dále!“ Lidové noviny 10, 5. 2. 1902, č. 29, 7. – „Židé a renegáti ve Val. Kloboukách. P. Löwy, Ant. Žima, Jak. Haas, Karel Gessner, Jos. Müller a Jan Horný, s nimiž se spojila strana klerikální před obecními volbami, aby správu města vyrvala českým svobodomyslným občanům, vesměs hlasovali při volbách do obchodní a živnostenské komory olomoucké – s Němci! A P. Přemyslovský je s nimi jedna ruka!“ Lidové noviny 10, 21. 5. 1902, č. 115, 4. – „Z Valašských Klobouk. [Klerikální bezcitnost.] Naše děti měly onehdy zkoušku z náboženství v kostele. Přišel pan kanovník z Olomouce a hojný počet páterů s tučnými podbradky a vypasnými břichy. Že nepřišli okolní velebné hlavy poslechnout dětí, kterak umějí „odříkávat“, nýbrž aby naplnily svá břicha a napojily svá věčně žíznivá hrdla, netřeba připomínat. Rozumí se, že kloboučtí Němci, jako „ten Bachr, co to píše u pana Matyáše“ a podobní, s kterými se děkan Přemyslovský (po celé Moravě známý svou zlámanou nohou) při posledních volbách spojil, aby „vyžírání“ nescházeli. Avšak německé židy si netroufal přece pozvati. Jak se praví, jen proto, že pan kanovník si ještě na pana Kohna nezvykl. Arciř bylo to pak v kasině nějakého omlouvání. Avšak pan Löwy, pan Haas a pod. se nezlobí, oni vědí, že „panáčci“ jsou jejich. Do Klobouk jsou přifařeny osady dosti vzdálené. Tak např. do Študlova máme 1 3/4 h. K této osadě patří hojně pasekářů, kteří mají do školy i přes půl hodiny. Žáci z dotyčných pasek museli se shromažďovati po páté hodině ranní ve škole a bez snídání v největším blátě (i ty malé sedmi a osmileté děti) šli dvě hodiny k nám do kostela, kde je vykrmení zbožní otcové po celou hodinu trvající mši, ba i po ní nechali státi. A proč přišly děti, když mají tak daleko? Inu, kdyby děti ze vzdálených osad nepřišly do kostela, museli by páni páteři k nim do školy. A poněvadž ale učitelé nejsou tak situováni, aby mohli při zkouškách pořádat hody a zásoby „zelených“ anekdot také nemají, tož musí ubohé děti nechat týrat. Budete se snad, břichopáskové, vymlouvat na učitele anebo najdete výmluvu jinou; arcí o výmluvu nemáte potřeby nikdy. Zrovna jako to pravil p. kanovník o sv. Janu Husovi: „Církevní moc Ho nedala upálit, ona Husa jen odsoudila a světská moc Ho upálila.“ Toť se ví; porota neoběsí, ona jen odsoudí a smrtí je potom vinen – kat (ale ne ten náš „starý kat“). Ubohý valašský lide, kdy prohlédneš? Kdy poznáš svoje pijavice? Či stále se budeš klaněti vykrmenému břichu? Němce, kteří celý rok o kostel ani nezavadí, krmí a napájí a tvé děti, které přes 2 hod. namáhavě jdou, nechá o hladu opět dvě hodiny státi. Lide, jsi tak ztročilý, že necháš týrat svůj největší poklad, svoje druhé „já“, svoje děti? Metúd.“ Lidové noviny 10, 29. 7. 1902, č. 172, 7.

¹⁶ Spolkový katastr uvádí číslo spisu 11 976/1895. MZA Brno, fond B 40/I Zemský úřad Brno, kn. 436.

¹⁷ K požáru viz ODEHNAL, P. 2018c: Valašské Klobouky – Osnova paměti. Valašské Klobouky, 307–313.

¹⁸ Hřbitov ve Valašských Kloboukách, hrob č. 869.

- ¹⁹ Hřbitov ve Valašských Kloboukách, hrob č. 868.
- ²⁰ František Zámorský je jako kooperátor několikrát psán i v roce 1892 a v dubnu 1895, nicméně od ledna 1894 do srpna 1903 je v matrice narozených/pokřtěných psán jako katecheta.
- ²¹ František Černý je od března 1904 do července 1912 v matrice narozených/pokřtěných psán jako katecheta.
- ²² Antonín Místecký je od února 1913 do října 1917 v matrikách narozených/pokřtěných psán jako katecheta.
- ²³ Odpověď starosty města Františka Bratmanna Bartošovi, datovaná 5. ledna 1865, in Farní úřad Valašské Klobouky, Archiv, účetní doklady z let 1857–1865, f. 77r. – K 28. listopadu 1864 stvrdil Horný Bartošovi zaplacení 100 zlatých. Tamtéž, f. 76r.
- ²⁴ Přesto se nadále pohřbívalo v prostoru „starého“ hřbitova kolem kostela a také samozřejmě přímo v kostele. Stavební práce v kostele v roce 2001 odhalily mimo jiné množství kosterních ostatků pod podlahou a jeden velký kamenný náhrobník a také při nich byla otevřena krypta kostela vybudovaná na počátku 70. let 18. století. Řekněme formální archeologický výzkum tehdy proveden nebyl, viz například MICHNA, P. 2003: Přehled archeologických výzkumů na Moravě a ve Slezsku v roce 2001. *Vlastivědný věstník moravský* 55, 86–96. K náhrobníku viz ODEHNAL, P. 2002: Náhrobník Mikuláše Buštíka z roku 1682. *Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka* 3, 6–8. Využití „starého“ hřbitova kolem kostela i v mladší době dokládají závěry záchranného archeologického výzkumu z roku 2014 realizovaného v Zákostelí a vedeného M. Popelkou: „ZAV byl vyvolán nálezem lidských kosterních pozůstatků, přemístěných z dotyčné stavby na skládku Smolína. V průběhu výzkumu bylo na místě stavby zjištěno, že při rekonstrukci komunikace a související zpevněné plochy bylo porušeno v prostoru j. od kostela Povýšení svatého Kříže celkem 11 poměrně mělce uložených hrobů, orientovaných přibližně ve směru z–v, které byly v rámci možností zdokumentovány a zaměřeny. Následně byla celá archeologická situace zakonzervována a stavební práce v místě nálezů hrobů byly ukončeny. Hroby jsou na základě dvou drobných nálezů tzv. svátostek (medailonů s portréty svatých nebo z významných církevních poutních míst) datovány do období baroka. ZAV byla prokázána existence původního hřbitova v okolí kostela Povýšení svatého Kříže.“ MICHNA, P. 2016: Přehled archeologických výzkumů na Moravě a ve Slezsku za rok 2014 – 2. část. *Vlastivědný věstník moravský* 68, 96. Nalezené kosterní ostatky pak byly pietně uloženy na valašskoklobouckém hřbitově v hrobě č. 1.
- ²⁵ Viz také WOLNÝ, G. 1859, 363. Zde je nicméně řeč o pozemku o rozloze jednoho jitra a osmdesátí sáhů.
- ²⁶ Svůj hřbitov mají dosud jen Lačnov (s budováním se začalo koncem 60. let 20. století) a Študlov (2010).
- ²⁷ Komisionální řízení za účelem povolení rozšíření hřbitova se konalo 16. května 1925. AMVK, inv. č. 341.
- ²⁸ Dochovala se kniha zápisů ze schůzí valašskokloboucké orelské jednoty: začíná protokolem č. 90 z 2. ledna 1930, končí zápisem č. 193 z 12. ledna 1938 (MMVK, Archiv, K 14/13a). Jde tedy zjevně o knihu druhou, kniha první se zápisy z let 1920–1929 bohužel není k dispozici. – Dochován je také podací protokol z let 1930–1934 (MMVK, Archiv, K 14/13).